CHOJNICE

MIASTO I LUDZIE

NA STAREJ FOTOGRAFII

101248

92

CHOJNICE

MIASTO I LUDZIE

NA STAREJ FOTOGRAFII

MUZEUM HISTORYCZNO - ETNOGRAFICZNE
W CHOJNICACH

CHOJNICE 1996

Opracowanie albumu
BARBARA ZAGÓRSKA

Redakcja albumu
ANNA CZAPCZYK
BARBARA ZAGÓRSKA

Konsultacja
RAJMUND MATTHES
ZBIGNIEW STROMSKI

Tłumaczenia
BENEDYKTA RACZKOWSKA - j. angielski
ADRIANNA KOSECKA - j. niemiecki

Inspiracją do wydania albumu była wystawa w Muzeum Historyczno-Etnograficznym w Chojnicach pt. „CHOJNICE, MIASTO I LUDZIE NA STAREJ FOTOGRAFII", autorstwa KAZIMIERZA LEMAŃCZYKA i HANNY RZĄSKI.

Na okładce: Kompleks budowli sakralnych - gotycki kościół farny i barokowy kościół pojezuicki - od strony wschodniej z fragmentem dawnych murów miejskich.

ISBN 83-906163-1-9

BIBLIOTEKA UNIWERSYTECKA w Toruniu

1020145

Druk: Urząd Miejski w Chojnicach, 1998

Druk: Poligrafia Color Print, Bydgoszcz, tel. (052) 52 327 77 41 (42, 43)

Ls. 231/09

W ostatnich latach ukazało się wiele wydawnictw albumowych poświęconych dawnym widokom różnych miast polskich. W przeszłości widoki miast utrwalane były w pracach malarzy i rysowników zarówno z pobudek estetycznych, jak też dla celów dokumentacyjnych.

Od połowy XIX wieku funkcję dokumentacyjną przejęła fotografia, która do Chojnic trafiła dość wcześnie, bo już pod koniec XIX wieku. Wtedy to bowiem przy ówczesnym Placu Wilhelma 1 (obecnie Plac św. Jerzego) powstało pierwsze artystyczne atelier fotograficzne Maxa Heyna.

Fotografia oddaje rzeczywistość wierniej niż obraz. O ile obraz jest w pewnym sensie artystycznym przetworzeniem rzeczywistości, to fotografia odzwierciedla ją bez żadnych zmian. Dlatego właśnie utrwalone na zdjęciach widoki miast są doskonałym źródłem do badania ich przeszłości.

Inspiracją dla naszej publikacji „Chojnice - miasto i ludzie na starej fotografii" stała się wystawa o tym samym tytule prezentowana w Muzeum Historyczno-Etnograficznym w Chojnicach w okresie od 28 października 1994 r. do końca kwietnia 1995 r. Autorami scenariusza i realizatorami wystawy byli: Hanna Rząska i Kazimierz Lemańczyk, który także opracował ekspozycję plastycznie.

Na wystawie zgromadzono około 500 zdjęć - oryginałów i reprodukcji pochodzących głównie ze zbiorów naszego muzeum oraz z kolekcji prywatnych. Prezentowane fotografie uporządkowano ze względu na czas ich powstania. Autorzy ekspozycji wyodrębnili cztery okresy:

I. 1880 - 1919 - miasto i jego mieszkańcy w okresie zaboru pruskiego,
II. 1920 - 1939 - Chojnice w latach II Rzeczypospolitej,
III. 1939 - 1945 - czas okupacji hitlerowskiej i pierwsze miesiące po zakończeniu II wojny światowej,
IV. 1945 - 1955 - odbudowa miasta po zniszczeniach wojennych.

Album, który mamy przyjemność oddać do rąk czytelników zawiera 100 fotografii, a więc tylko niewielką część tego, co zaprezentowano na wystawie. Z konieczności więc koncepcja niniejszej publikacji różni się od założeń wystawy. O ile na wystawie górną granicą czasową był rok 1955, to tu przyjęliśmy rok 1939. Tematyka publikowanych zdjęć została ograniczona do dawnych widoków Chojnic z uwzględnieniem ważniejszych wydarzeń mówiących o historii miasta i oddających atmosferę okresu międzywojennego.

Na niniejszy album składają się fotografie znanych w Chojnicach pracowni fotograficznych z czasów pruskich i okresu międzywojennego - w postaci zdjęć, bądź w formie kart pocztowych, oraz fotografie autorów anonimowych. Układ tematyczny zdjęć zasadniczo odzwierciedla rozwój fotografii i wiąże się ściśle z rozwojem techniki fotograficznej. Tak więc początkowo fotografia uwieczniała reprezentacyjną i charakterystyczną architekturę miasta, jego panoramy i widoki. Z czasem pojawiają się na zdjęciach także ludzie; fotografia dokumentuje wydarzenia społeczne i rodzinne. Taki przebieg rozwoju fotografii znajduje doskonałe odbicie w działalności dwóch bardzo ważnych dla utrwalenia historii Chojnic, kilkupokoleniowych pracowni fotograficznych, najliczniej w albumie reprezentowanych. Są to: w czasach pru-

skich - pracownia Maxa Heyna, a potem firmy M. Heyn & Söhne i w latach międzywojennych pracownia Antoniego Góralskiego.

Zdjęcia miasta z przełomu wieków M. Heyna, znane przeważnie w formie widokówek, wyróżniają się znakomitym wyczuciem artystycznym i precyzją ujęcia tak widoków ogólnych, jak i uroczych zaułków. Dziś są niezastąpione ze względów dokumentacyjnych.

Natomiast fotografie A. Góralskiego i jego następców notują w przeważającej części wszystkie ważniejsze wydarzenia społeczne w mieście, uwieczniają oficjalne spotkania władz ze znakomitymi gośćmi, uroczystości o charakterze patriotycznym, religijnym. Charakteryzuje je również bardzo wysoki poziom artystyczny.

Materiał fotograficzny ułożony został według następującego schematu:
- widoki ogólne, panoramy, perspektywy,
- mury obronne otaczające miasto,
- budowle publiczne - ratusz, rynek,
- kościoły,
- ulice (od najbliżej położonych rynku do bardziej oddalonych),
- place, pomniki.

Ponadto w każdej z wymienionych wyżej grup uwzględniono kryterium chronologiczne.

Poszczególne fotografie zostały opatrzone podpisem, który zawiera:
- tytuł obiektu (lub obiektów),
- podstawowe dane o obiekcie w ujęciu historycznym,
- dawną i współczesną nazwę ulic,
- rok wykonania zdjęcia i nazwisko autora.

W wersjach językowych niemieckiej i angielskiej tłumacze zgodzili się co do słuszności tłumaczenia nazw własnych ze względu na możliwość wierniejszego przekazania historycznych materiałów źródłowych. W wersji niemieckiej przyjęto zasadę tłumaczenia nazw własnych w zależności od czasu ich funkcjonowania w poszczególnych okresach historycznych: w czasach pruskich - nazwy własne są tłumaczone w/g obowiązującej wówczas wersji niemieckiej, w odniesieniu do okresu międzywojennego - stosuje się nazwy polskie.

Większość prezentowanych zdjęć jest własnością Muzeum Historyczno-Etnograficznego w Chojnicach. Wykaz zdjęć pochodzących ze zbiorów prywatnych wraz z nazwiskami poszczególnych właścicieli umieszczamy na początku albumu. Wstępną selekcję materiału fotograficznego przeprowadzili wspomniani już autorzy wystawy. Ostatecznego wyboru zdjęć dokonała Barbara Zagórska, która w całości przygotowała pracę do druku.

Mamy nadzieję, że album „Chojnice - miasto i ludzie na starej fotografii" znajdzie szeroki krąg odbiorców. Starszym mieszkańcom miasta pozwoli wrócić wspomnieniami do wydarzeń z dawnych lat, młodym umożliwi poznanie tych miejsc, których dzisiaj w Chojnicach już nie ma, natomiast dla historyków i regionalistów stanowić będzie materiał źródłowy do badania zmian zachodzących w mieście na przestrzeni lat.

Janina Cherek

In den letzten Jahren gab es zahlreiche Albumerscheinungen, in welchen alte Aussichten verschiedener polonischen Städte dargestellt wurden. In der Vergangenheit wurden die Stadtaussichten von den Malern und Graphikern sowohl aus ästhetischen als auch aus dokumentarischen Gründen fixiert.

Seit der Hälfte des XIX.Jh. hat das Foto die Dokumentarfunktion übernommen. Dieses erschien in Chojnice verhältnismäßig früh, Ende des XIX. Jahrhunderts. Damals enstand am Wilhelmsplatz (heute Platz Św. Jerzego) das erste künstlerische Fotostudio Max Heyns.

Auf dem Foto wird die Wirklichkeit mit mehr Treue als auf dem Bild vorgezeigt. Das Bild bildet eine künstlerische Umarbeitung der Wirklichkeit, während das Foto sie ohne jede Veränderung darstellt.

Aus diesem Grunde sind die Fotoansichten zu einer wunderbaren Quelle geworden, die Vergangenheit der Städte zu untersuchen.

Die Anregung für unsere Veröffentlichung „Chojnice- Stadt und Leute auf dem alten Foto" stammt von der Ausstellung unter demselben Titel, welche seit 28.Oktober 1994 bis zum Ende April 1995 im Historisch-Ethnographischen Museum in Chojnice zu sehen war. Die Autoren des Szenariums und Realisatoren der Ausstellung waren: Hanna Rząska und Kazimierz Lemańczyk. Kazimierz Lemańczyk hat ebenfalls die plastische Umrahmung vorbereitet.

In der Ausstellung wurden ungefähr 500 Fotos: Originale und Reproduktionen aus den Sammlungen des Museums sowie aus Privatsammlungen zusammengestellt. Die dargestellten Fotos sind nach der Zeitperiode ihrer Entstehung angeordnet worden. Die Autoren der Ausstellung haben vier Zeitperioden abgesondert:

I. 1880 - 1919 - die Stadt und ihre Bewohner im Zeitraum der preußischen Annexion.
II. 1920 - 1939 - Chojnice in den Jahren der II. Republik.
III. 1939 - 1945 - Die Zeit der deutschen Okkupation und die ersten Monate nach dem Kriegsende.
IV. 1945 - 1955 - Der Wiederaufbau der Stadt nach dem Krieg.

Das Album, das wir zu Händen unserer Leser geben, enthält 100 Fotos, also nur einen Teil der Fotos von der Ausstellung. Aus Notwendigkeit ist die Konzeption dieser Erscheinung anders als die Voraussetzungen der Ausstellung. In der Ausstellung war das Jahr 1955 die maximale Zeitgrenze, hier ist es das Jahr 1939. Die Problematik der veröffentlichten Fotos wurde bis auf die ehemaligen Ansichten von Chojnice mit der Berücksichtigung der wichtigen Ereignissen betreffs der Stadtgeschichte und Atmosphäre der Zwischenkriegsperiode beschränkt.

Dieses Album setzt sicht aus den Fotos der bekannten Fotostudios der Zwischenkriegsperiode und der preußischen Annexion zusammen. Einige Fotos stammen von anonymen Autoren. Die Einreihung der Themen der Fotos widerspiegelt die Entwicklung der Fotos und ist mit der Entwicklung der Fototechnik eng verbunden. Die ersten Fotos stellen vor allem repräsentative und charakteristische Stadtarchitektur, ihr Panorama und die Ansichten dar. Mit der Zeit sind auf den Fotos immer öfter Menschen zu sehen. Das Foto dokumentiert wichtige soziale und Familienereignisse. Der Verlauf der Fotoentwicklung wird sehr genau in der Tätigkeit zweier für die Geschichte von Chojnice wichtigen Mehrgenerationenfotostudios zum Ausdruck gekommen sein. Diese Fotostudios sind im Album am häufigsten gezeigt worden. Es sind: in der preußischen Zeit das Studio von Max Heyn, später Firma M. Heyn & Söhne, und in den Zwischenkriegsjahren - das Studio von Antoni Góralski.

Die Stadtfotos aus der Jahrhundertwende von M. Heyn, vorwiegend in Form der Ansichtskarten, zeichnen sich durch ein hervorragendes Künstlergefühl und die Präzision sowohl der Gesamtansichten als auch der bezaubernden Gassen aus. Heutzutage sind sie auf Grund ihrer Dokumentarwerte unersetzbar.

Dagegen werden auf den Fotos von A. Góralski und seinen Nachfolgern alle wichtigen sozialen Ereignisse in der Stadt, offizielle Treffen der Behörden mit wichtigen Gästen, patriotische und religiöse Feste dokumentiert.

Sie sind ebenfalls durch ein sehr hohes Künstlerniveau gekennzeichnet.

Das Fotomaterial wurde nach folgendem Schema zusammengestellt:

- allgemeine Aussichten, Panoramen, Perspektiven;
- Schutzmauer um die Stadt;
- öffentliche Gebäude: Rathaus, Markt;
- Kirchen;
- Straßen; vom Stadtzentrum bis zum Stadtrand;
- Plätze, Denkmäler.

In jeder Gruppe wurde außerdem die Zeitfolge eingehalten. Unter jedem Foto befindet sich eine Unterschrift mit folgenden Angaben:

- Titel des Objekts (oder der Objekte);
- Grundangaben über das Objekt in geschichtlicher Hinsicht;
- die ehemalige und zeitgenössische Straßenbenennung;
- das Jahr, in welchem das Foto gemacht wurde;
- der Name des Autors.

Bei den Versionen in Deutsche und Englische Sprache sind die Übersetzer einig geworden wegen der Richtigkeit der Übersetzung von Eigennamen, dies gab die Möglichkeit treu die geschichtlichen Quellen zu überliefern. In der Deutschen Version hat man im Prinzip die Eigennamen übersetzt abhängig vom historischen Zeitraum, zu welchem diese Namen funktionierten: für die Preussenzeit wurden die Eigennamen übersetzt treu nach der ehemaligen Deutschen Version, für die Zwischenkriegsperiode gilten die Polnische Bezeichnungen.

Die Anfangsauswahl der Fotos stammt von den Autoren der Ausstellung. Die Endauswahl kommt von Barbara Zagórska, welche die Arbeit als Ganzheit zum Druck vorbereitet hat. Wir hoffen, daß das Album „Chojnice - Stadt und Leute auf dem alten Foto" einen breiten Empfängerkreis findet. Die älteren Einwohner der Stadt können sich an die Ereignisse der vergangenen Jahre erinnern, die jüngeren Menschen können die nicht mehr existierenden Stellen kennenlernen. Die Geschichte - und Regionforscher haben eine Quelle zur Untersuchung der Veränderungen der Stadt im Laufe der Zeit.

Janina Cherek

Many albums containing old views of different Polish cities and towns have been published recently. In the past, such views were painted or drawn by artists for aesthetic reasons as well as documentation. In the 1850s., pictures, either painted or drawn, were replaced by photography. It came to Chojnice as early as towards the end of the XIXth century. It was at that time that the first photographer's studio was open in St. George Square which was called William Square in those days. Max Heyn was the photographer.

Photography reflects reality more faithfully than painting or drawing. It must be admitted that painting or drawing is, in a sense, an artistic transformation of reality, while photography reflects it without changing it. This is why views of cities or towns recorded in photography have become a perfect source for investigating the past.

Our work entitled "Chojnice - the city and its people in old photography" was inspired by the exhibition entitled as above. It took place in Chojnice Local History and Ethnography Museum from 28 October 1994 to 30 April 1995. Hanna Rząska and Kazimierz Lemańczyk, who arranged it, were also the authors of the scenario. Kazimierz Lemańczyk gave the exhibition its plastic framework, too.

500 pictures were exhibited during the exhibition - original ones and reproductions coming mainly from our museum collection and some from private collections. The pictures were arranged according to the time period they had been taken in. The authors of the exhibition divided them into four groups in relation to the time periods they had been taken in:

I. 1880 - 1919 - the city and its citizens during the Prussian annexation of Poland,
II. 1920 - 1939 - Chojnice under the Second Republic of Poland,
III. 1939 - 1945 - the times of Nazi occupation and the first months after World War II,
IV. 1945 - 1955 - reconstruction of the city after the war damage.

We have great pleasure in handing in the album to the readers. It contains 100 photographs, which is only a small part of what was exhibited during the exhibition. Therefore, the concept of this work is different from the idea of the exhibition. If the exhibition time limit was 1955, here it is 1939. The theme of the printed pictures is limited to the old views of Chojnice with regard to the main events connected with the city history and those showing the atmosphere of the period between World War I and World War II.

In the album, there are pictures coming from Chojnice photographer's studios known in the Prussian times and between the Wars. The pictures take the form of photographs and postcards. Some others were taken by unknown authors. The thematic arrangement of the pictures reflects mainly the development of photography and is closely linked with the development of photography technology. So, at the beginning, the photography reflected the representative and characteristic architecture of the city, its views and panoramic views. With time, the pictures more often represent people, too. The photography becomes a document showing social and family events. The photography development is reflected very well in the activity of two photographer's studios represented by many generations. Their pictures, very important as documents reflecting Chojnice past, can be found in the album in great number. The above mentioned studios were: in the Prussian times - Max Heyn's studio which was taken over by M.Heyn and Söhne, and between the Wars - Antoni Góralski's studio.

The pictures of the city taken at the turn of the XIXth century by M.Heyn, mainly known in the form of postcards, are outstandingly good as they show an excellent artistic intuition and a precise grasp of general views as well as picturesque lanes. Nowadays, they are irreplaceable as documentary evidence.

On the other hand, the pictures by A.Góralski and his successors reflect mainly all the important social events, official meetings of the city authorities with eminent visitors as well as patriotic and religious ceremonies. A very high artistic level is also characteristic of them.

The pictures have been arranged according to the following scheme:

- general views, panoramic views and vistas,
- walls surrounding the city,
- buildings having a political character - the townhall and the market place,
- churches,
- streets (arranged from those close to the market place to those farther from it),
- squares and monuments.

In addition, each of the above mentioned groups is arranged chronologically. There is a caption under-nearth each picture. The caption contains:

- name(s) of the building(s),
- rudimentary information about the building past,
- the old and the contemporary name of the street,
- date of taking the picture and the author's surname.

In German and English versions of this publication proper names are translated into these languages in order to show their historical origins. In the German version proper names are translated according to the historical periods in which they had functioned: for Prussian times - German translations used in those days. For the period between the WW I and the WW II - Polish translations of the same proper names. The first selection of the pictures was done by the authors of the exhibition, who were already mentioned. The final selection was done by Barbara Zagórska, who also prepared the publication of this album.

We hope that the album entitled "Chojnice - the city and its people in old photography" will find a lot of readers. The older generation of inhabitants will have an opportunity to recollect the old days, and the younger generation will be able to see the places that have disappeared and cannot be seen in Chojnice any longer. The historians and regional historians will have a material source for investigating the changes taking place in this city over the years.

Janina Cherek

SPIS AUTORÓW ZDJĘĆ

Eugen Fischer
Kazimierz Galikowski
Antoni Góralski
Max Heyn
Max Heyn & Söhne
Gottfried Wieczorkiewicz

WIĘKSZOŚĆ PREZENTOWANYCH ZDJĘĆ NALEŻY DO ZBIORÓW MUZEUM HISTORYCZNO-ETNOGRAFICZNEGO W CHOJNICACH.
NIEKTÓRE POCHODZĄ ZE ZBIORÓW NASTĘPUJĄCYCH WŁAŚCICIELI PRYWATNYCH:

Leon Galikowski, Chojnice	70;
Rajmund Matthes, Chojnice	15,29,45,47,56,71,76,100,109,111;
Romuald Pruszak, Chojnice	94;
Zbigniew Stromski, Chojnice	10-13,20,38,52,104,107;
Irmgarda Szczepańska, Chojnice	16,28,90;
Zgromadzenie Sióstr Franciszkanek od Pokuty i Miłości Chrześcijańskiej, Orlik	79;

PANORAMY I WIDOKI OGÓLNE

1. Panorama Chojnic od strony Parku Miejskiego (obecnie Lasek Miejski) z przybliżonymi widokami ważniejszych obiektów architektonicznych.
Karta pocztowa, ok. 1900r.
Wyd. Hermann Böck, Chojnice.

Chojnice. Stadtpanorama von der Seite des Stadtparks (jetzt Stadtwaldes) mit den Vergrösserungen der wichtigen architektonischen Objekte.
Ansichtskarte, um 1900.
Herausgeber: Hermann Böck, Chojnice.

A panoramic view of Chojnice from City Park (City Wood today) with views of the most important buildings in the foreground.
Postcard, about 1900.
Published by Hermann Böck, Chojnice.

2. Panorama Chojnic od strony południowo - wschodniej z przybliżonymi widokami niektórych obiektów w mieście i okolicy.
Karta pocztowa, ok. 1900r.
Wyd. Hermann Böck, Chojnice.

Chojnice. Südöstliche Ansicht mit den Vergrösserungen einiger Objekte in der Stadt und Umgebung.
Ansichtskarte, um 1900.
Herausgeber: Hermann Böck, Chojnice.

A panoramic view of Chojnice looking south - east. The pictures in the foreground represent views of some buildings in the city and the neighbouring country.
Postcard, about 1900.
Published by Hermann Böck, Chojnice.

3. Widok ogólny miasta od strony południowo - zachodniej.
Karta pocztowa, ok. 1904r.

Gesamtanblick auf die Stadt vom Südwesten.
Ansichtskarte, ungefähr 1904.

A general view of the city looking south - west.
Postcard, about 1904.

4. Widok na śródmieście od strony Jeziora Zakonnego (pierwotnie Jeleńcz), otaczającego miasto od południa. Od 1857r. stopniowe obniżanie poziomu jeziora ze względu na zagrożenie epidemiologiczne, aż do całkowitego osuszenia w 1936r. Obecnie teren Parku Tysiąclecia.
1919 r.

Ansicht des Stadtzentrums vom Mönchsee (ehemalig Jeleńcz - See), welcher die Stadt südlich umrandet. Seit 1857 wurde der Wasserspiegel wegen der epidemiologischen Bedrohung allmählich niedriger, bis er 1936 ganz trocken wurde. Gegenwärtig befindet sich hier der Tysiąc-lecia - Park.
1919.

A view of the city centre from Monastery Lake (original name - Jeleńcz) surrounding the south part of the city. Since 1857 a gradual lowering of the lake level for epidemic reasons, until a complete drainage in 1936. Thousandth Anniversary Park today.
1919.

5. Panoramiczny widok na miasto od strony Parku Miejskiego (obecnie Lasek Miejski).
Karta pocztowa, 1908 r.
Wyd. Reinicke & Rubin, Magdeburg.

Panoramablick aus dem Stadtpark (jetzt Stadtwald) auf die Stadt.
Ansichtskarte, 1908.
Herausgeber: Reinicke & Rubin, Magdeburg.

A panoramic view of the city from City Park (City Wood today).
Postcard, 1908.
Published by Reinicke and Rubin, Magdeburg.

6. Panoramiczny widok na starą część miasta od strony północnej.
Ok. 1915 r.

Panoramaansicht des alten Stadtteils nördlich.
Um 1915.

A panoramic view of the old part of the city looking north.
About 1915.

7. Fragment panoramy miasta widoczny z Wieży Ciśnień.
Karta pocztowa, ok. 1900 r.

Ein Fragment des Stadtpanoramas aus dem Wasserturm gesehen.
Ansichtskarte, um 1900.

A part of the city panoramic view seen from the Water Tower.
Postcard, about 1900.

8. Panorama Chojnic od strony południowo-zachodniej widziana z Wieży Ciśnień ok. 1900 r.
Karta pocztowa, ok. 1920 r.

Chojnice. Stadtpanorama süd-westlich vom Wasserturm aus gesehen. Um 1900.
Ansichtskarte, um 1920.

A panoramic view of Chojnice looking south - west, seen from the Water Tower. About 1900.
Postcard, about 1920.

BIBLIOTEKA
UNIWERSYTECKA
w Toruniu

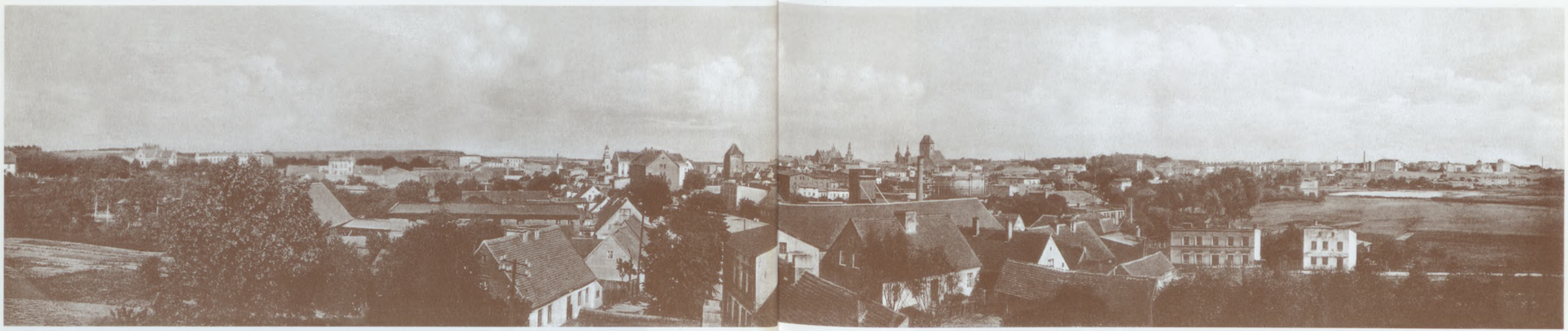

9. Całościowa panorama miasta z Wieży Ciśnień. Widoczne od lewej: budynek Starostwa Powiatowego, wieża kościoła św. Ducha, szkoły, Brama Człuchowska, ratusz, wieża kościoła św. Trójcy, kościół pojezuicki, kościół farny, konwikt, kamienice przy ul. Dworcowej.
Karta pocztowa, ok. 1914 r.
Fot. M. Heyn, Chojnice.

Stadtpanorama aus dem Wasserturm. Links: Kreisstarostei, Turm der Heiligengeistkirche, Schulen, Schlochauer-Tor, Rathaus, Turm der Heiligen Dreifaltigkeitskirche, Jesuitenkirche, Pfarrkirche, Konvikt, Wohnhäuser in der Banhofsstrasse.
Ansichtskarte, ungefähr 1914.
Fot. M. Heyn, Chojnice.

A panoramic view of the whole city seen from the Water Tower. From the left: the District Starosty House, the Holy Spirit's church tower, schools, Człuchów Tower, the townhall, the Holy Trinity's church tower, the Post - Jesuit church, the parish church, the boarding school, houses in Station Street.
Postcard, about 1914.
Photographed by M. Heyn, Chojnice.

10. Jezioro Zakonne - perspektywiczne ujęcie wschodniego brzegu jeziora od strony miasta z widokiem na chojnickie browary A. Riedla i A. Sixa.
Karta pocztowa, 1907 r.
Wyd. Reinicke & Rubin, Magdeburg.

Der Mönchsee, eine Perspektivaufnahme des östlichen Ufers des Sees von der Stadtseite mit der Aussicht auf die Brauereien von Chojnice A. Riedel und A. Six.
Ansichtskarte, 1907.
Herausgeber: Reinicke & Rubin, Magdeburg.

Monastery Lake - a vista of the east coast from the city with a view of Chojnice breweries owned by A. Riedel and A. Six.
Postcard, 1907.
Published by Reinicke and Rubin, Magdeburg.

11. Panorama miasta od strony Jeziora Zakonnego z widocznym obok konwiktu domem rybaka, fragmentem synagogi i budynkiem mykwy.
Karta pocztowa, ok. 1915 r.

Stadtpanorama von der Seite des Mönchsees, neben dem Konvikt ist das Fischerhaus, das Synagogefragment und das jüdische Badehaus zu sehen.
Ansichtskarte, um 1915.

A panoramic view of the city from Monastery Lake. The Fisherman's House, a part of the synagogue and the Jewish baths are seen next to the boarding school.
Postcard, about 1915.

12. Panorama miasta od strony Jeziora Zakonnego. Widoczne od lewej: konwikt (dawny k. poaugustiański), kościół św. Trójcy, ratusz, kościół farny.
Karta pocztowa, ok. 1920 r.
Fot. G. Wieczorkiewicz, Chojnice.

Stadtpanorama von der Seite des Zakonne-Sees. Von der linken Seite befinden sich: das Konvikt (die ehemalige Augustianerkirche), die kirche der heiligen Dreifaltigkeit, das Rathaus, die Pfarrkirche.
Ansichtskarte, um 1920.
Fot. G. Wieczorkiewicz, Chojnice.

A panoramic view of the city from Monastery Lake. From the left: the boarding school (the old Augustinian church), the Holy Trinity's church, the townhall, the parish church.
Postcard, about 1920.
Photographed by G. Wieczorkiewicz, Chojnice.

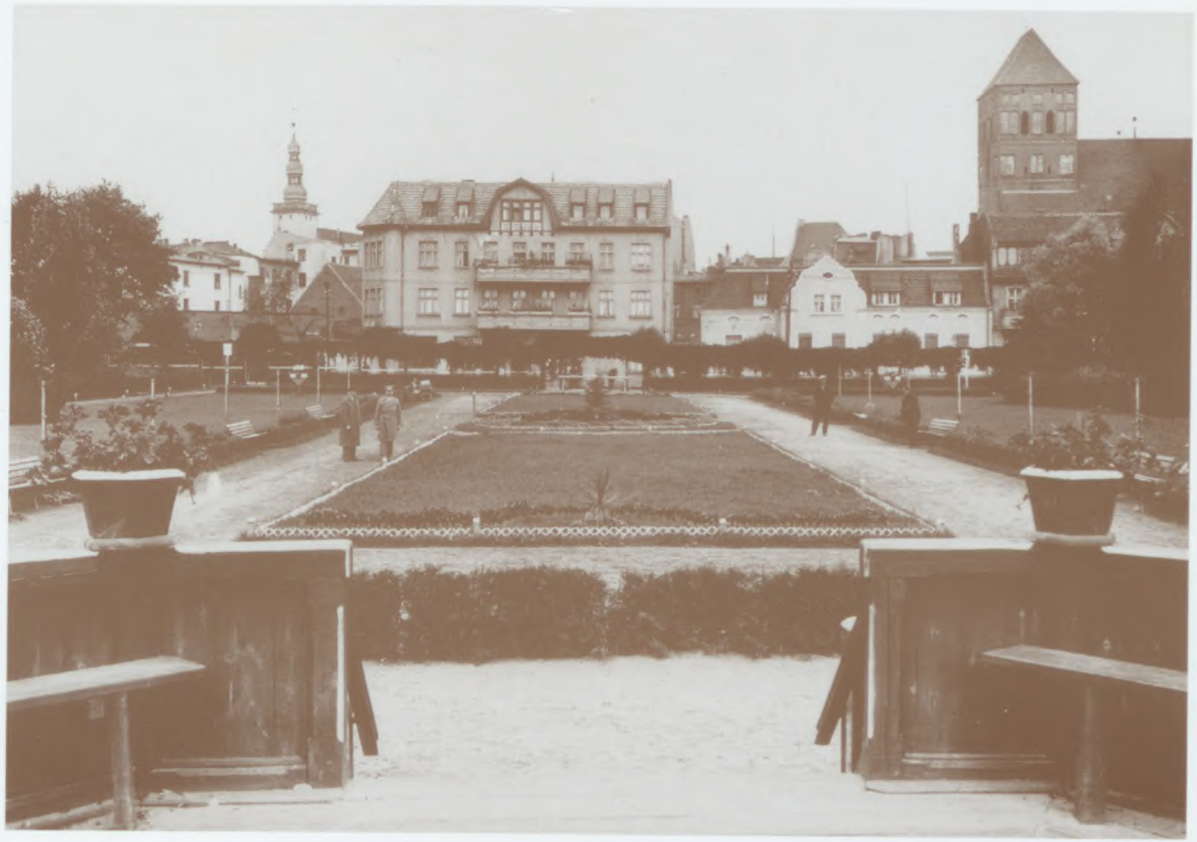

13. Widok na śródmieście od strony południowej, obecnie planty - Park Tysiąclecia.
Ok. 1938 r.
Fot. A. Góralski, Chojnice.

Ansicht des Stadtzentrums von der südlichen Seite, Gegenwärtig öffentliche Parkanlagen - Tysiąclecia Park.
Um 1938.
Fot. A. Góralski, Chojnice.

A view of the city centre looking south, Thousandth Anniversary Park today.
About 1938.
Photographed by A. Góralski, Chojnice.

MURY MIEJSKIE I BASZTY

14. Dawna zabudowa na murach miejskich od strony południowo-zachodniej z widokiem na ul. Ramy, obecnie Sukienników.
Karta pocztowa, pocz. XX w.

Alte Bauten auf der Stadtmauer südwestlich mit der Aussicht auf die Rähmestrasse, jetzt Sukienników-Strasse.
Ansichtskarte aus dem Anfang des XX. Jh.

The old buildings on the city walls looking south - west with a view of Frame Street, Textile Workers Street today.
Postcard, the early 1900 s.

15. Ul. Grobelna ze starą zabudową na murach miejskich - widok od strony południowej.
1931 r.

Die Grobelna-Strasse mit alten Bauten auf der Stadtmauer-südliche Aussicht.
1931.

Dam Street with the old buildings on the city walls, looking south.
1931.

16. Nie istniejąca dziś ul. Wałowa, obecnie teren boiska przy Szkole Podstawowej nr 1. Prof. Stefan Bieszk w otoczeniu drużyny harcerskiej.
Ok. 1930 r.

Die nicht mehr existierende Wałowa-Strasse, gegenwärtig Schulhof an der Grundschule Nr. 1. Prof. Stefan Bieszk mit einer Pfadfindergruppe. Um 1930.

Embankment Street not preserved till today - Primary School No. 1 playground today. Mr Stefan Bieszk, a teacher accompanied by the scouts. About 1930.

17. Brama Człuchowska zwana też Kamienną - - ujęcie od strony ul. Człuchowskiej, obecnie 31 Stycznia; zbudowana w I poł. XIV w. na murach miejskich z dwiema nie istniejącymi już basztami przyczółkowymi; pełniła funkcję bramy wjazdowej do miasta od strony zachodniej. Od 1960 r. Muzeum Historyczno-Etnograficzne. Karta pocztowa, l. 30-te XX w.

Das Człuchwska-Tor, ebenfalls Kamienna-Tor genannt; Blick aus der Człuchowska-Strasse, jetzt 31-Stycznia-Strasse; in der I. Hälfte des XIV Jh. mit zwei nicht mehr existierenden Stirnbasteien erbaut; es hatte die Funktion des Einfahrtstors südlich. Seit 1960 befindet sich hier das Historisch-Etnographische Museum.
Ansichtskarte, die 30. er Jahre des XX. Jh.

Człuchów Tower also called the Stone Tower - seen from Człuchów Street (31st January Street today); built in the first half of the XIVth century with two, non existing today, additional bridgehead towers on the city walls, Człuchów Tower served as a gateway to the city. Since 1960 Chojnice Local History and Ethnography Muscum.
Postcard, the 1930 s.

18. Fosa miejska - ujęcie od ul. Młyńskiej z widokiem na Bramę Człuchowską i Basztę Wronią. Na murach - dawne zabudowania gospodarcze K. Wolfa.
L. 30-te XX w.
Fot. A. Góralski, Chojnice.

Stadtgraben - Ansicht aus der Młyńska-Strasse mit dem Blick auf das Człuchowska-Tor und der Wronia-Turm (Krähenturm). Auf der Mauer befinden sich alte Wirtschaftsgebäude K. Wolfs.
Die 30. ger Jahre des XX. Jh.
Fot. A. Góralski, Chojnice.

The moat seen from Mill Street with a view of Człuchów Tower and the Crow Tower. On the city walls - the old farm buildings owned by K. Wolf.
The 1930 s.
Photographed by A. Góralski, Chojnice.

19. Ul. Ramy; obecnie Sukienników, z ruinami Baszty Więziennej na dawnych murach miejskich, otaczających miasto od południa; baszta od 1904 r. mieściła więzienie prewencyjne, w l. 1968-73 gruntownie odrestaurowana, od 1973 r. - Powiatowe Archiwum Państwowe.
Ok. 1903 r.

Die Rähmestrasse, jetzt Sukienników-Strasse, mit den Ruinen des Gefängnisturm auf der ehemaligen Stadtmauer, welche die Stadt südlich umrandet; in der Bastei war seit 1904 die Präventivhaft, in den Jahren 1968-73 wurde sie gründlich restauriert, seit 1973 - Staatliches Kreisarchiv.
Um 1903.

Frame Street (Textile Workers Street today) with the ruins of the Prison Tower built on the old city walls surrounding the south part of the city. The tower housed a preventive detention prison since 1904, thoroughly renewed in 1968-73. Since 1973 - the State District Registry.
About 1903.

20. Ul. Ramy; Baszta Więzienna w otoczeniu zabudowań destylarni produkującej wina i likiery, stanowiącej w okresie międzywojennym Fabrykę Wódek i Likierów, Gorzelnię Koniaków A. Kaźmierskiego. Widoczne pozostałości murów miejskich rozebrano w 1927 r.
Karta pocztowa, 1914 r.
Fot. M. Heyn, Chojnice.

Die Rähmestrasse; der Gefängnisturm und in der Umgebung die Brennerei (Produktion von Wein und Likör), in der Zwischenkriegszeit Fabrik von Vodka und Likören, Branntwein A. Kaźmierskis.
Ansichtskarte, 1914.
Fot. M. Heyn, Chojnice.

Frame Street, the Prison Tower in the centre, the distillery buildings where wine and liqueur were produced, between the Wars the buildings housed the Vodka and Liqueur Factory as well as the Brandy Distillery, both owned by A. Kaźmierski. The remaining parts of the city walls (seen in the picture) were pulled down in 1927.
Postcard, 1914.
Photographed by M. Heyn, Chojnice.

21. Fragment ul. Murowej, obecnie Krętej, w kierunku wschodnim z widokiem na dawny budynek firmy J. Jączyńskiego przy ul. Gdańskiej 30, obecnie Kościuszki.
Karta pocztowa, ok. 1914 r.
Fot. M. Heyn, Chojnice.

Fragment der Mauerstrasse (jetzt Kręta-Strasse) östlich mit dem Blick auf das chemalige Gebäude der Firma von J. Jączyński in der Danzigerstrasse 30 (jetzt Kościuszki-Strasse).
Ansichtskarte, um 1914.
Fot. M. Heyn, Chojnice.

A part of City Wall Street (Winding Street today) looking east with a view of the old J. Jączyński House at 30, Gdańsk Street (Kościuszko Street today).
Postcard, about 1914.
Photographed by M. Heyn, Chojnice.

22. Baszta Kościelna i stara plebania na dawnych murach miejskich od strony wschodniej. Baszta zwana też Gotycką do dziś tylko częściowo zachowała swą XIV-wieczną formę architektoniczną. Plebania zbudowana w 1383 r., kilkakrotnie niszczona przez pożary, istniała do 1937 r. tj. do czasu budowy nowego gmachu plebanii.
L. 30-te XX w.
Fot. A. Góralski, Chojnice.

Der Kirchenturm und das alte Pfarrhaus auf der ehemaligen Stadtmauer östlich. Der Gotische Turm hat ihre Architektur des XIV. Jh. nur teilweise bis heute erhalten. Das 1383 erbaute Pfarrhaus wurde mehrmals durch Brände vernichtet und existierte bis 1937 d. h. bis ein neues Pfarrhaus gebaut wurde.
Die 30er Jahre des XX. Jh.
Fot. A. Góralski, Chojnice.

The Church Tower and the old presbytery on the old city walls looking east. The Tower, also called the Gothic Tower, dating from the XIVth century, has only partly preserved its original architectural form till today. The presbytery built in 1383, destroyed by several fires, existed until 1937, that is, the year when a new building was erected.
The 1930 s.
Photographed by A. Góralski, Chojnice.

23. Prawdopodobnie nie zachowany dziś fragment ul. Pocztowej od strony zachodniej - tzw. Tylny Zaułek z widoczną w głębi basztą na dawnych murach miejskich.
1919 r.

Das nicht mehr existierende westliche Fragment der Pocztowa-Strasse- die sg. Hintergasse mit den Turm auf der alten Stadtmauer.
1919.

A part of Post Street, not preserved till today, looking west - so-called Back Lane with a tower on the old city walls in the background.
1919.

RYNEK I RATUSZ

24. Wschodnia strona rynku - na środku Ratusz Staromiejski, przylegający od wschodu do kościoła św. Trójcy, zbudowany w I poł. XVII w.,odbudowany po pożarach w II poł. XVIII w., istniał do 1905 r.
1900 r.

Ostseite des Markts, in der Mitte befindet sich das Altstadtrathaus, östlich mit der Dreifaltigkeitskirche, verbunden, in der I. Hälfte des XVII Jh. erbaut, nach den Bränden in der II. Hälfte des XVIII. Jh. wiederaufgebaut, existierte bis 1905.
1900.

The east front of the market place - in the centre the old townhall, adjoining the west front of the Holy Trinity's church. The townhall built in the first half of the XVII th century, reconstructed after fires in the 1750s, existed until 1905.
1900.

25. Północno-wschodnia strona rynku - stary i nowy ratusz; stary budynek ratusza przylegający do kościoła św. Trójcy; nowy neogotycki ratusz w północnej pierzei rynku, zbudowany w l. 1901-1903.
1905 r.
Fot. E. Fischer, Chojnice.

Nord - östliche Seite des Markts - altes und neues Rathaus; das alte Rathaus ist mit der Dreifaltigkeitskirche verbunden; das neue neugotische Rathaus in der nördlichen Strassenfront, in den Jahren 1901-1903 erbaut.
1905.
Fot. E. Fischer, Chojnice.

The north - east front of the market place - the old and the new townhalls, the old townhall adjoining the Holy Trinity's church, the new Neo - Gothic townhall in the north front of the market place, built in 1901 - 1903.
1905.
Photographed by E. Fischer, Chojnice.

26. Północna pierzeja rynku z nowym budynkiem ratusza i ul. Gimnazjalna w kierunku kościoła pojezuickiego; naprzeciwko ratusza, na narożniku - hotel „Priebe" (Rynek 23).
Karta pocztowa, ok. 1910 r.

Die nördliche Marktstrassenfront mit dem neuen Rathaus und der Gymnasialstrasse in Richtung der ehemaligen Jesuitenkirche; dem Rathaus gegenüber, an der Ecke - Hotel „Priebe" (Markt 23).
Ansichtskarte, um 1910.

The north front of the market place with the new townhall and Grammar - School Street seen from the Post - Jesuit church. The "Priebe" hotel opposite the townhall, on the corner (23, Market Place).
Postcard, about 1910.

27. Chojnicka Rada Miejska w Sali Posiedzeń Ratusza w dniu uroczystego odsłonięcia pamiątkowej tablicy poświęconej Józefowi Piłsudskiemu w 14 rocznicę powrotu Pomorza do Polski. Na zdjęciu w środku radca wojewódzki, komisaryczny burmistrz miasta - Zdzisław Hanula.
5. III. 1934r.
Fot. A. Góralski, Chojnice.

Der Stadtrat von Chojnice im Sitzungssaal des Rathauses am Tage der feierlichen Enthüllung der Gedenktafel an Józef Piłsudski zum 14. Jahrestag der Rückkehr von Pommern zu Polen. Auf dem Foto in der Mitte der Wojewodschaftsrat, der kommissarische Stadtbürgermeister Zdzisław Hanula.
5. III. 1934.
Fot. A. Góralski, Chojnice.

Chojnice City Council in the townhall meeting hall on the day of the official unveiling of a plaque commemorating Józef Piłsudski on the 14th anniversary of Pomerania's return to Poland. In the centre of the photograph - the county councillor, Mr Zdzisław Hanula, the temporary mayor of Chojnice.
5 March 1934.
Photographed by A. Góralski, Chojnice.

28. Uroczyste obchody 3 Maja na rynku przed ratuszem.
1923 r.

Feierlichkeiten am 3. Mai am Markt vor dem Rathaus.
1923.

The Third of May Anniversary celebrated in the market place in front of the townhall.
1923.

29. Wizyta Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej prof. Ignacego Mościckiego w Chojnicach. Uroczyste powitanie Prezydenta na rynku przed ratuszem przez Kurkowe Bractwo Strzeleckie, reprezentowane m. in. przez jego prezesa Jana Kalettę oraz króla kurkowego Kiliana Trokę. Obecni również członkowie Rady Miejskiej z burmistrzem drem Alojzym Sobierajczykiem.
6. VIII. 1927 r.
Fot. A. Góralski, Chojnice.

Präsident der Republik Polen Prof. Ignacy Mościcki zu Besuch in Chojnice. Er wurde vor dem Rathaus am Markt durch die Schützengilde in Person des Vorstehers Jan Kaletta und des Schützenkönigs Kilian Troka festlich begrüsst. Die Mitglieder des Stadtrats und der Bürgermeister Dr. Alojzy Sobierajczyk sind ebenfalls anwesend.
6. VIII. 1927.
Fot. A. Góralski, Chojnice.

Prof. Ignacy Mościcki, the President of the Polish Republic in Chojnice. Mr Jan Kaletta, the President of the Rifle Club, and Mr Kilian Troka, the Champion Shot, representing the Rifle Club, welcome the President with due ceremony. Mr Alojzy Sobierajczyk, PhD, the mayor and the city councillors are also seen there (in front of the townhall in the market place).
6 August 1927.
Photographed by A. Góralski, Chojnice.

30. Wizyta burmistrzów miast pomorskich w Chojnicach - pamiątkowe zdjęcie przed ratuszem; we fraku - - burmistrz Chojnic dr Alojzy Sobierajczyk.
1931r.
Fot. A. Góralski, Chojnice.

Besuch der Bürgermeister aus den pommerschen Städten in Chojnice - das Erinnerungsfoto vor dem Rathaus: Im Frack ist der Bürgermeister von Chojnice Dr. Alojzy Sobierajczyk.
1931.
Fot. A. Góralski, Chojnice.

Mayors of Pomeranian cities visiting Chojnice - a commemorative photograph taken in front of the townhall, Mr Alojzy Sobierajczyk, PhD, the mayor of Chojnice, is wearing a dress suit.
1931.
Photographed by A. Góralski, Chojnice.

31. Północno-zachodnia strona rynku z widokiem na ul. Młyńską; na narożniku (Rynek 7) apteka miejska zw. Radziecką (od rady miasta), powstała w 1604r., posiadała przywilej nadany przez króla Jana III Sobieskiego w 1675r. Ok. 1915r.

Nord-westliche Marktseite mit dem Ausblick auf die Mühlenstrasse an der Ecke (Markt 7) die Stadtapotheke, ebenfalls Ratsapotheke genannt, welche 1604 entstanden ist, ihr wurde das Vorrecht von dem König Jan III. Sobieski 1675 verliehen.
Um 1915.

The north - west front of the market place with a view of Mill Street. On the corner (7, Market Place) - the city pharmacy called the City Council pharmacy, founded in 1604, it obtained the charter from King John III Sobieski in 1675.
About 1915.

32. Rynek z widokiem na pocztę i aptekę „Radziecką" w dzień targowy. Neogotycki budynek Urzędu Pocztowego (Rynek 8) zbudowany w l. 90-tych XIX w., zniszczony w lutym 1945 r.; wcześniej Urząd Pocztowy mieścił się na Nowym Mieście przy ul. Pocztowej, istniał tam już przed 1772 r.
XIX/XX w.

Der Markt mit der Aussicht auf die Post und die Ratsapotheke an einem Markttag. Das neugotische Postamt (Markt 8) wurde in den 90er Jahren des XIX. Jh. erbaut, im Februar 1945 vernichtet; früher befand sich das Postamt in der Neustadt an der Poststrasse, schon vor 1772.
XIX/XX Jh.

The market place with a view of the post - office and the City Council pharmacy on a market day. The Neo-Gothic post office (8, Market Place) built in the 1890s, destroyed in February 1945, originally (as early as before 1772) the post - office was situated in Post Street (the New Town).
The turn of the XIXth century.

33. Zachodnia pierzeja rynku z widokiem na Urząd Pocztowy, aptekę „Radziecką" oraz hotel „Engel" u zbiegu ulic Młyńskiej i Podgórnej.
Karta pocztowa, ok. 1915 r.

Die westliche Strassenfront mit der Aussicht auf das Postamt, die Ratsapotheke sowie das Hotel „Engel" an der Mühlen - und Berg - Strasse.
Ansichtskarte, um 1915.

The west front of the market place with a view of the post - office, the City Council pharmacy, and the "Engel" hotel on the corner of Mill Street and Hill Street.
Postcard, about 1915.

34. Południowa strona rynku przed kościołem św. Trójcy; uroczyste obchody Święta 3 Maja. 1923 r.

Südseite des Markts vor der Dreifaltigkeitskirche; Feierlichkeiten am 3. Mai.
1923.

The south front of the market place, the Third of May Anniversary celebrated in front of the Holy Trinity's church.
1923.

35. Południowo-zachodnia strona rynku z widokiem na ul. Człuchowską, obecnie 31 Stycznia i Bramę Człuchowską.
Karta pocztowa, 1917 r.
Fot. M. Heyn & Söhne.

Süd-westliche Marktseite mit der Ansicht der Schlochauerstrasse (jetzt 31 Stycznia-Strasse) und des Schlochauer - Tors.
Ansichtskarte, 1917.
Fot. M. Heyn & Söhne.

The south - west front of the market place with a view of Człuchów Street (31st January Street today) and Człuchów Tower.
Postcard, 1917.
Photographed by M. Heyn & Söhne.

36. Rynek w dzień targowy - strona południowa.
Ok. 1910 r.

Der Markt am Markttag - südlich.
Um 1910.

The market place on a market day - the south front.
About 1910.

37. Południowa pierzeja Rynku - obchody Święta 3 Maja; w tle: apteka „Nadworna" zwana też „Królewską" (Rynek 12), posiadająca przywilej nadany przez starościnę człuchowską Annę z Sanguszków Radziwiłłową, sklep firmowy A. Kaźmierskiego, właściciela Fabryki Wódek i Likierów, Gorzelni Koniaków (Rynek 14), cukiernia i kawiarnia P. Pencke'go (Rynek 15).
1923 r.

Die südliche Strassenfront des Markts - Feierlichkeiten am 3. Mai; im Hintergrund: die „Nadworna" (Hofapotheke), ebenfalls „Królewska"-Apotheke genannt (Markt 12), ihr wurde das Vorrecht von der Starostin aus Człuchów Anna Radziwiłł geb. Sanguszko verliehen, das Firmageschäft von A. Kaźmierski, dem Besitzer der Brennerei (Markt 14), Zuckerbäckerei und Café von P. Pencke (Markt 15).
1923.

The south front of the market place - the Third of May Anniversary. In the background - the Court pharmacy, also called the Royal pharmacy (12, Market Place) which obtained the charter from Człuchów starost, Anna Radziwiłł, née Sanguszko, A. Kaźmierski House (A. Kaźmierski was the owner of the Vodka and Liqueur Factory and the brandy distillery) at 14, Market Place, P. Pencke confectioner's and café at 15, Market Place.
1923.

38. Uroczyste obchody Święta 3 Maja. Przemarsz przed trybuną honorową, w południowej części Rynku, chojnickiego oddziału Pocztowego Przysposobienia Wojskowego; oddział prowadzi podoficer zawodowy I Batalionu Strzelców J. Stromski.
1934 r.

Feierlichkeiten am 3. Mai. Durchzug vor der Ehrentribüne, der Fahnengruppe für Militärausbildung, im südlichen Marktteil; der Führer ist der Berufsunteroffizier des I. Schützenbataillons J. Stromski.
1934.

The Third of May Anniversary celebrated in Chojnice. The procession of Chojnice Post - Office Paramilitary Unit passing down the stand. The procession is led by Mr J. Stromski, a non - commissioned officer of the I Rifle Battalion.
1934.

39. Uroczystość nadania sztandaru, ufundowanego przez mieszkańców powiatu chojnickiego, dla I Batalionu Strzelców w Chojnicach, z udziałem ks. bpa chełm. dra S. W. Okoniewskiego i ppłka G. Zacnego, Komendanta Garnizonu; południowa strona Rynku.
1938 r.

Die Feierlichkeit der Fahnenverleihung von den Bewohnern des Kreises Chojnice für das I. Schützenbataillon in Chojnice, mit der Anteilnahme des Bischofs zu Chełmno Dr. S. W. Okoniewski und des Oberstleutnants G. Zacny, Garnisonkommandanten; Südseite des Markts.
1938.

The ceremony of conferring a banner on Chojnice I Rifle Battalion, the banner was bought by the citizens of Chojnice. Chełmno Bishop, S. W. Okoniewski, PhD, and the Lieutenant - Colonel, G. Zacny, the garrison commandant are seen in the centre. The south front of the market place.
1938.

40. Sklep konfekcyjny i galanteryjny J. Schreibera w kamienicy przy Rynku 17, u wylotu ul. Augustyńskiej (obecnie Bankowej).
L. 30-te.

Das Konfektions - und Galanteriegeschäft J. Schreibers im Haus Nr. 17 am Markt, am Ende der Augustyńska-Strasse (jetzt Bankowa-Strasse).
Die 30er Jahre.

Schreiber ready - made clothes' and haber-dasher's shop at 17, Market Place, on the corner of Augustyn Street (Bank Street today).
The 1930s.

41. Fragment Rynku w dzień targowy - po wschodniej stronie kościoła św. Trójcy z widokiem na ul. Augustyńską, obecnie Bankową, w kierunku konwiktu.
1935 r.

Ein Marktfragment am Markttag - an der Ostseite der Dreifaltigkeitskirche mit der Aussicht auf die Augustyńska-Strasse (jetzt Bankowa--Strasse) in Richtung des Konvikts.
1935.

A part of the market place on a market day - a view from the Holy Trinity's church looking east, Augustyn Street (Bank Street today) seen from the boarding school.
1935.

42. Wizyta Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej Stanisława Wojciechowskiego w Chojnicach. Uroczysta defilada wojska, towarzystw mundurowych i pochód stowarzyszeń młodzieży szkolnej przed trybuną na Rynku.
6.VIII.1924 r.

Der Präsident der Republik Polen Stanisław Wojciechowski zu Besuch in Chojnice. Feierliche Militärparade, Parade der Uniformengesellschaften und der Schuljugendverbände vor der Tribüne am Markt.
6.VIII.1924.

Mr Stanislaus Wojciechowski, the President of the Polish Republic in Chojnice. The procession of soldiers, uniform societies, and youth societies, passing down the stand in Market Place.
6 August 1924.

43. Północno-wschodnia strona Rynku - rajd cyklistów. W głębi hotel „Priebe" Jana Kaletty. 1929 r.

Nord - östliche Seite des Markts-Wettfahrt der Radfahrer. Im Hintergrund Hotel „Priebe" von Jan Kaletta. 1929.

The north - east front of the market place - a cycling race. In the background the "Priebe" hotel owned by Jan Kaletta. 1929.

44. Goście w restauracji hotelu „Priebe" Jana Kaletty (Rynek 24). 1935 r.

Gäste im Restaurant des Hotels „Priebe" von Jan Kaletta (Markt 24). 1935.

Guests at the hotel "Priebe" restaurant owned by Jan Kaletta (24, Market Place). 1935.

KOŚCIOŁY I KAPLICE

45. Kompleks budowli sakralnych - gotycki kościół farny i barokowy kościół pojezuicki od strony wschodniej. Widoczny fragment dawnych murów miejskich z Basztą Kościelną.
1898 r.

Komplex der Sakralbauten - gotische Pfarrkirche und Barockkirche der ehemaligen Jesuiten östlich. Ein Fragment der ehemaligen Stadtmauer mit der Kirchenturm.
1898.

A complex of sacral buildings - the Gothic parish church and the Baroque Post - Jesuit church, both looking east. There is also seen a part of the old city walls with the Church Tower.
1898.

46. Kościół farny oraz pojezuicki kościół gimnazjalny wraz z kompleksem budynków dawnego kolegium, zbudowanego w latach 1744-1756, od strony wschodniej. Neorenesansowa aula przylegajaca do wschodniej elewacji kościoła, zbudowana na zrębie murów miejskich w 1868 r.
1900 r.

Die Pfarrkirche und die Kirche der ehemaligen Jesuiten zusammen mit dem Komplex des ehemaligen Kollegs, erbaut in den Jahren 1744-1756, östlich. Die Neorennaissance - Aula, welche mit der östlichen Fassade der Kirche verbunden ist, wurde auf den Maurresten 1868 erbaut.
1900.

The parish church and the Post - Jesuit Grammar - School church, both looking east. The complex of buildings belonging to the old Grammar School built in 1744-1756. The Neo-Renaissance assembly hall adjoining the east front of the church was built on the city walls in 1868.
1900.

47. Chojnickie kościoły od strony południowo-wschodniej.
1919 r.

Die Kirchen in Chojnice, südöstlich.
1919.

Chojnice churches looking south - east.
1919.

48. Kościoły od strony zachodniej - widok z wieży kościoła św. Trójcy.
Ok. 1915 r.
Fot. M. Heyn, Chojnice.

Die Kirchen westlich - Aussicht aus dem Turm der Kirche der heiligen Dreifaltigkeitskirche.
Um 1915.
Fot. M. Heyn, Chojnice.

The churches looking west - a view from the Holy Trinity's church tower.
About 1915.
Photographed by M. Heyn, Chojnice.

49. Kościół farny p.w. Ścięcia św. Jana Chrzciciela, zbudowany w 2 ćw. XIV w., trójnawowy, pierwotnie z dwiema przyległymi do nawy kaplicami: od południa - p.w. św. Anny i od północy - p.w. św. Marii Magdaleny. W l. 1555-1616 w rękach protestantów; wielokrotnie niszczony przez pożary i działania wojenne. W l. 1947-59 gruntownie odrestaurowany. Od 1993 r. Bazylika Mniejsza.
Karta pocztowa, l. 30-te XX w.
Wyd. J. Funcke, Chojnice.

Die Pfarrkirche der Enthäuptung des Johannes des Täufers, erbaut im 2. Viertel des XIV. Jh., mit drei Schiffen, ursprünglich mit zwei Kapellen: südlich mit der Anna - Kapelle und nördlich mit der Maria - Magdalena-Kapelle. In den Jahren 1555-1616 gehörte sie den Protestanten; sie wurde mehrmals durch Brände und den Krieg vernichtet. In den Jahren 1947-59 wurde sie gründlich restauriert. Seit 1993 Basilika.
Ansichtskarte, die 30er Jahre des XX. Jh.
Herausgeber: J. Funcke, Chojnice.

St. John Beheading's parish church built in the 1350s, three - aisled, originally - one nave with two adjoining chapels, St. Ann's - the south one and St. Mary Magdalene's - the north one. In 1555-1616 a Protestant church destroyed by many fires and war damage. In 1947-59 thoroughly renewed. Since 1993 - a basilica minor.
Postcard, the 1930s.
Published by J. Funcke, Chojnice.

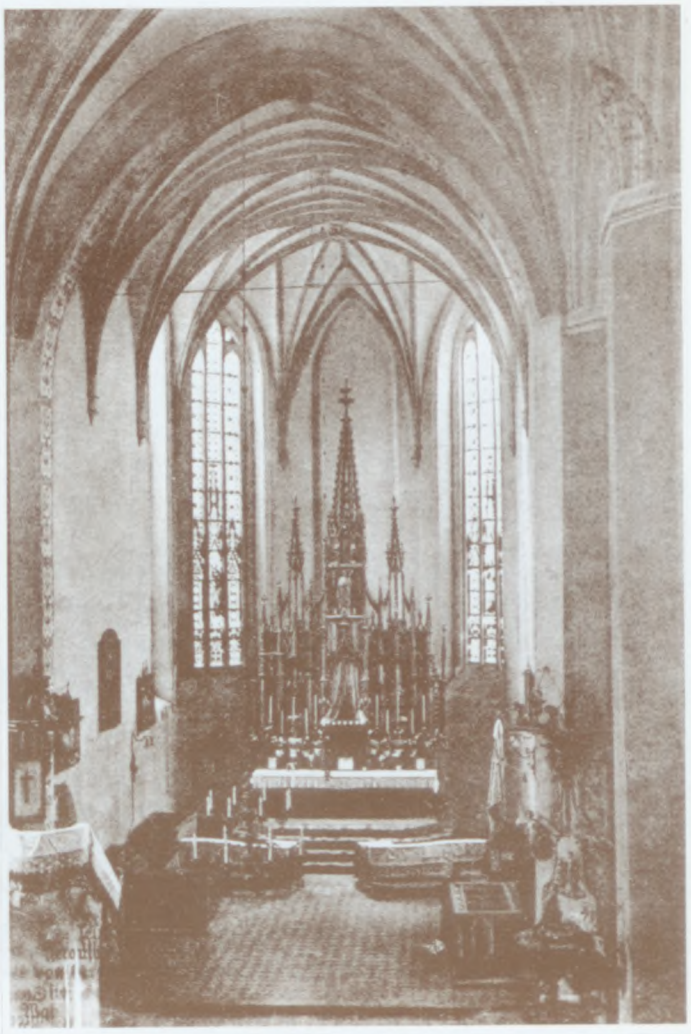

50. Wnętrze kościoła farnego; zrekonstruowane sklepienie krzyżowo-żebrowe i gwieździste pochodzi z 1924 r., w prezbiterium ołtarz główny - - neogotycki.
Karta pocztowa, 1927 r.
Fot. G. Wieczorkiewicz, Chojnice.

Das Innere der Pfarrkirche; das restaurierte Kreuz-Rippen-und Sterngewölbe stammt aus dem Jahr 1924, im Presbyterium befindet sich der neugotische Hauptaltar.
Ansichtskarte, 1927.
Fot. G. Wieczorkiewicz, Chojnice.

The inside of the parish church, the reconstructed perpendicular-ribbed vaulted and lierne vaulted ceiling dates from 1924, in the chancel the Neo - Gothic high altar.
Postcard, 1927.
Photographed by G. Wieczorkiewicz, Chojnice.

51. Kościół pojezuicki p.w. Zwiastowania NMP, zbudowany w l. 1718-44 przez Jezuitów sprowadzonych do Chojnic w 1620 r., na miejscu wcześniejszego kościoła drewnianego; od 1815 r. wraz z powołaniem Katolickiego Gimnazjum Państwowego pełnił funkcję kościoła gimnazjalnego. Od 1976 r. samodzielny kościół parafialny.
Ok. 1930 r.

Die ehemalige Jesuitenkirche der Mariä Verkündigung wurde in den Jahren 1718-44 anstelle der früheren Holzkirche erbaut von Jesuiten, die nach Chojnice im Jahre 1620 kamen; seit 1815, als das Staatliche Katholische Gymnasium gegründet wurde, hat sie die Rolle der Gymnasial-Kirche. Seit 1976 ist sie die selbständige Pfarrkirche.
Um 1930.

The Annunciation's Post - Jesuit church, built on the site of a former wooden church in 1718-44 by the Jesuits brought to Chojnice in 1620. Since 1815, when the State Catholic Grammar School was founded, it served as a school church. Since 1976 an independent parish church.
About 1930.

52. Gimnazjum Państwowe i kościół gimnazjalny widziane od strony północnej.
Ok. 1935 r.
Fot. A. Góralski, Chojnice.

Das Staatliche Gymnasium und die Gymnasial-Kirche nördlich.
Um 1935.
Fot. A. Góralski, Chojnice.

The State Grammar School and the Grammar-School church looking north.
About 1935.
Photographed by A. Góralski, Chojnice.

53. Wnętrze kościoła pojezuickiego; późnobarokowy ołtarz główny z 2 ćw. XVIII w. z obrazem Matki Boskiej z Dzieciątkiem i św. Janem Chrzcicielem z 1662 r.; rzeźby świętych Kazimierza i Stanisława Kostki zniszczone w 1940 r.
1919 r.

Das Innere der ehemaligen Jesuitenkirche; der spätbarocke Hauptaltar aus dem 2. Viertel des XVIII. Jh. mit dem Bild Mariä und des Kindes sowie Johannes des Täufers aus 1662; die Skulpturen der Heiligen Kazimierz und Stanisław Kostka wurden 1940 vernichtet.
1919.

The inside of the Post - Jesuit church. The late Baroque high altar dating from the 1750s with a painting (1662) representing St. Mary with the Holy Infant and St. John the Baptist. The sculptures representing St. Casimir and St. Stanislaus Kostka destroyed in 1940.
1919.

54. Ewangelicki kościół p.w. św. Trójcy na Rynku, zbudowany w l. 20-tych XVII w., kilkakrotnie przebudowywany, częściowo od strony zachodniej przylegał do starego Ratusza. Zburzony na przełomie 1939 i 1940 r.
Ok. 1915 r.
Fot. M. Heyn, Chojnice.

Evangelische Dreifaltigkeitskirche am Markt, erbaut in den 20er Jahren des XVII. Jh., mehrmals umgebaut, war westlich teilweise mit dem alten Rathaus verbunden. Um die Wende 1939 und 1940 wurde sie zerstört.
Um 1915.
Fot. M. Heyn, Chojnice.

The Holy Trinity's Protestant church situated in the market place, built in the 1620s, altered several times, partly adjoining the east front of the old townhall. Pulled down in 1939 - 1940.
About 1915.
Photographed by M. Heyn, Chojnice.

55. Ul. Szpitalna z widokiem na Szkołę Podsta-wową nr 1 i - w głębi - kościół p.w. św. Ducha. Koś-ciół zwany też Prepozytornią, Proboszczówką, usytuowany przy ul. Człuchowskiej, obecnie 31 Stycznia; późnobarokowy, wzmiankowany w 1441 r., do 1555 r. katolicki, potem przejęty przez Luteranów, odbudowany dwukrotnie po pożarach przetrwał do 1937 r.; rozebrany z powodu niebezpiecznego pochylenia wieży.
1936 r.
Fot. K. Galikowski, Chojnice.

Die Szpitalna-Strasse mit dem Ausblick auf die Grundschule Nr. 1, im Hintergrund die Kirche des Heiligen Geistes, genannt ebenfalls „Prepozytornia", „Proboszczówka" in der Człuchowska-Strasse, jetzt 31 Stycznia-Strasse; die spätbarocke, im Jahre 1441 erwähnte Kirche wurde nach den Bränden zweimal wiederaufgebaut und existierte bis 1937; wegen der gefährlichen Turmneigung wurde sie abgerissen. Bis 1555 war es eine katholische Kirche, später wurde sie von den Lutheranern übernommen.
1936.
Fot. K. Galikowski, Chojnice.

Hospital Street with a view of Primary School No. 1. In the background - the Holy Spirit's church also called the Provosty House or the Parish - Priest's House, situated in Człuchów Street (31st January Street today), late Baroque, mentioned in 1441, a Catholic church until 1555, later taken over by the Lutherans, rebuilt twice after the fires, existed until 1937; then pulled down because of the dangerously leaning tower.
1936.
Photographed by K. Galikowski, Chojnice.

56. Konwikt poaugustiański od strony Jeziora Zakonnego; pozostałość XIV-wiecznego Klasztoru Augustianów zniszczonego w 1712 r. przez Szwedów; po kasacji zakonu w 1819 r. kościół przebudowany na konwikt dla profesorów i uczniów gimnazjalnych. Na prawo od konwiktu dom rybaka.
XIX/XX w.

Das ehemalige Augustianerkonvikt vom Mönchsee geschen; der Rest des Augustianerklosters aus dem XIV. Jh., welches 1712 vernichtet wurde; nach der Abschaffung des Klasters 1819 wurde es zum Konvikt für Gymnasialproffessoren und Schüler umgebaut. Rechts: das Fischerhaus.
XIX/XX Jh.

The Post - Augustinian boarding school seen from Monastery Lake, the remains of the Augustinian Monastery dating from the XIVth century, destroyed in 1712. After the abolition of the Order in 1819 the church was altered and served as a boarding school afterwards. On the right - the Fisherman's House.
The turn of the XIXth century.

57. Synagoga chojnicka - nad brzegiem J. Zakonnego od strony miasta - zbudowana za zgodą króla pruskiego w 1830 r., zniszczona w pierwszych tygodniach okupacji. Pierwotnie synagoga znajdowała się w budynku spichrza przy nie istniejącym dziś Tylnym Zaułku.
Ok. 1900 r.

Die Synagoge in Chojnice am Ufer des Zakonne - Sees, von der Stadt aus; sie wurde mit der Einwilligung des preussischen Königs 1830 gebaut, in den ersten Wochen der Okkupation zerstört. Früher befand sich die Synagoge im Speichergebäude in der nicht mehr existierenden Hintergasse.
Um 1900.

Chojnice synagogue on Monastery Lake bank seen from the city. Built under the agreement of the Prussian king in 1830, destroyed in the first week of the Nazi occupation. Originally the granary in Back Lane (non existing today) housed the synagogue.
About 1900.

58. Zakład św. Karola Boromeusza - widok od strony południowo-wschodniej. Inicjatorem powołania fundacji i właścicielem Katolickiego Zakładu Wychowawczego i Szpitala był Biskup Chełmiński. Zakład budowany w l. 1867-1910 (proj. Voigt) obejmował: klasztor Sióstr Franciszkanek, sprowadzonych z Nonnenwert w 1867 r., szpital, szkołę gospodarczą, szkołę elementarną, sierociniec, przedszkole i żłobek.
Karta pocztowa, ok. 1911 r.
Wyd. J. Themal, Poznań.

Die Karol-Boromeusz-Stiftung südöstlich. Der Initiator der Stiftung und Besitzer der Katholischen Erziehungsanstalt und des Krankenhauses war der Bischof zu Chełmno. Die Anstalt wurde in den Jahren 1867-1910 nach dem Entwurf von Voigt erbaut; hierzu gehörten: das Franziskanerkloster, die Schwestern kamen 1867 aus Nonnenwert, das Krankenhaus, die Haushaltungs-Schule, die Grundschule, das Weisenhaus, der Kindergarten und die Kinderkrippe.
Ansichtskarte, um 1911.
Herausgeber: J. Themal, Poznań.

St. Charles Bartholomew Institute looking south - east. Chełmno Bishop was the founder and owner of the Catholic Education Institute and hospital. The Institute built in 1867 - 1910 (architect: Voigt) included the nunnery belonging to the order of St. Francis (the nuns were brought from Nonnenwert in 1867), the hospital, the farming school, the elementary school, the orphanage, the kindergarten, and the nursery.
Postcard, about 1911.
Published by J. Themal, Poznań.

59. Zakład św. Karola Boromeusza od strony południowej z widokiem na Kaplicę p.w. Najświętszego Serca Pana Jezusa (1897 r.).
Karta pocztowa, ok. 1910 r.

Die Karol-Boromeusz-Stiftung südlich mit dem Ausblick auf die Herz-Jesu-Kapelle (1897).
Ansichtskarte, um 1910.

St. Charles Bartholomew Institute looking south with a view of Jesus Christ Heart's chapel (1897).
Postcard, about 1910.

60. Zakład św. Karola Boromeusza od strony ogrodu z widokiem na: od prawej - dawny Zakład św. Boromeusza (1867-1886), Dom św. Józefa (1902 r.), Dom św. Franciszka (1910 r.).
1919 r.

Die Karol-Boromeusz-Stiftung vom Garten aus; rechts: die ehemalige Boromeusz-Stiftung (1867-1886), Josefhaus (1902), Franziskushaus (1910).
1919.

St. Charles Bartholomew Institute seen from the garden with a view of (from the right) the old St. Bartholomew Institute (1867 - 1886), St. Joseph House (1902), and St. Francis House (1910).
1919.

61. Zakład św. Karola Boromeusza - Dom Mariański widziany od strony ówczesnego Placu Wilhelma, obecnie Niepodległości; zbudowany w 1904 r. według proj. Otto i Malon'a. Obecnie Szpital Miejski.
1909 r.

Die Karol-Boromeusz-Stiftung - Blick auf das Marienhaus von dem ehemaligen Wilhelmsplatz (jetzt Niepodległości-Platz); erbaut 1904 nach dem Entwurf von Otto und Malon. Gegenwärtig: das Stadtkrankenhaus.
1909.

St. Charles Bartholomew Institute - St. Mary House, a view from William Square (Independence Square today), built in 1904, architects: Otto and Malon. The City hospital today.
1909.

62. Wnętrze Kaplicy p.w. Niepokalanego Poczęcia NMP w Domu Mariańskim; wystrój kaplicy w stylu neogotyckim.
Karta pocztowa, ok. 1915 r.
Wyd. B. Kühlen, M. Gladbach.

Das Innere der Kapelle der unbefleckten Empfängnis Mariä im Marienheim; die Ausstattung im neugotischen Stil.
Ansichtskarte, um 1915.
Herausgeber: B. Kühlen, M. Gladbach.

The inside of St. Mary the Virgin's chapel in St. Mary House, the Neo-Gothic decorations.
Postcard, about 1915.
Published by B. Kühlen, M. Gladbach.

63. Wnętrze Zakładu św. Karola Boromeusza - jedna z męskich sal szpitalnych.
1927 r.

Das Innere der Karol-Boromeusz-Stiftung, einer der Männerräume im Krankenhaus.
1927.

The inside of St. Charles Bartholomew Institute - one of the hospital wards for men.
1927.

64. Figura Anioła Stróża w ogrodzie Zakładu św. Karola Boromeusza na tle zabytkowej architektury miejskiej.
Karta pocztowa, ok. 1915 r.
Wyd. B. Kühlen, M. Gladbach.

Schutzengel im Garten der Karol-Boromeusz-Stiftung; im Hintergrund die sehenswürdige Stadtarchitektur.
Ansichtskarte, um 1915.
Herausgeber: B. Kühlen, M. Gladbach.

The Guardian Angel's statue in St. Charles Bartholomew Institute garden. In the background - the city monuments.
Postcard, about 1915.
Published by B. Kühlen, M. Gladbach.

65. Dziedziniec wewnętrzny Zakładu św. Karola Boromeusza - pamiątkowe zdjęcie z okazji Jubileuszu 50. lecia założenia Zakładu; obecni m. in.: ks. bp dr S. W. Okoniewski, wojewoda pomorski Kirtiklis, były minister rolnictwa Janta-Połczyński, szambelani papiescy Komierowski i Prądzyński, starosta Lipski, księża Etter, Riebant i Bieszk oraz J. P. Łukowicz- dyrektor szpitala.
24.V.1936 r.
Fot. A. Góralski, Chojnice.

Der Innenhof der Karol-Boromeusz-Stiftung; das Andenkenfoto anlässlich des 50. Jubilaüms der Anstaltgründung; es waren u.a. anwesend: Bischof Dr. S. W. Okoniewski, Wojewode zu Pommern Kirtiklis, der ehemalige Landwirtschaftsminister Janta-Połczyński, papstliche Kammerherren Komierowski und Prądzyński, Starost Lipski, Priester Etter, Riebant und Bieszk sowie J. P. Łukowicz-Direktor des Krankenhauses.
24.V.1936.
Fot. A. Góralski, Chojnice.

St. Charles Bartholomew Institute inner yard - a commemorative photograph taken on the occasion of the 50 th anniversary of the Institute. There are seen: Bishop S. W. Okoniewski,PhD, the Pomeranian voivode Kirtiklis, the former agricultural minister - Janta-Połczyński, the camerlingos Komierowski and Prądzyński, the starost Lipski, the priests Etter, Riebiant and Bieszk, the hospital manager J. P. Łukowicz.
24.May 1936.
Photographed by A. Góralski, Chojnice.

66. Uroczyste obchody Jubileuszu 50. lecia Zakładu św. Karola Boromeusza. Procesja Sióstr Franciszkanek i zaproszonych gości pod przewodnictwem ks. bpa Okoniewskiego przechodząca ul. Klasztorną, obecnie Gdańską, w kierunku fary.
24.V.1936 r.
Fot. A. Góralski, Chojnice.

Feierlichkeiten zum 50. Jubiläum der Karol-Boromeusz-Stiftung. Die Prozession der Franziskanerschwestern und Gäste unter der Leitung des Bischofs Okoniewski in der Klasztorna-Strasse (jetzt Gdańska-Strasse) in der Richtung der Pfarrkirche.
24.V.1936.
Fot. A. Góralski, Chojnice.

The 50th anniversary of St. Charles Bartholomew Institute. The procession of the Order of St. Francis nuns and invited guests led by Bishop Okoniewski passing down Monastery Street (Gdańsk Street today) towards the parish church.
24 May 1936.
Photographed by A. Góralski, Chojnice.

ULICE, PLACE, POMNIKI

67. Ulica Człuchowska, obecnie 31 Stycznia, z widokiem na Bramę Człuchowską - od strony Rynku. Karta pocztowa, ok. 1905 r.

Die Schlochauer - Strasse (jetzt 31 Stycznia - Strasse) mit der Aussicht auf das Schlochauer - Tor vom Markt aus. Ansichtskarte, um 1905.

Człuchów Street (31st January Street today) with a view of Człuchów Tower seen from the market place. Postcard, about 1905.

68. Ulica Człuchowska z widokiem na Bramę Człuchowską ze starymi domami: narożnym przy Rynku nr 10 i budynkiem przy ul. Człuchowskiej 2.
Ok. 1907r.

Die Schlochauer - Strasse mit dem Ausblick auf das Schlochauer - Tor mit alten Häusern: Eckhaus am Markt Nr. 10 und Haus in der Schlochauer - Strasse 2.
Um 1907.

Człuchów Street with a view of Człuchów Tower and the old houses, the corner house at 10, Market Place, and the other at 2, Człuchów Street.
About 1907.

69. Ulica Człuchowska z widokiem na Bramę Człuchowską z nowo wybudowaną okazałą kamienicą narożną (Rynek 10 i Człuchowska 2) Ignacego Rhode.
Karta pocztowa, ok. 1910r.

Die Schlochauer - Strasse mit dem Ausblick auf das Schlochauer - Tor und das neu gebaute Eckhaus (Markt 10 und Człuchowska 2) von Ignacy Rhode.
Ansichtskarte, um 1910.

Człuchów Street with a view of Człuchów Tower and an imposing newly built house on the corner (10, Market Place and 2, Człuchów Street) owned by Ignacy Rhode.
Postcard, about 1910.

70. Ul. Człuchowska, obecnie 31 Stycznia, od strony zachodniej z widokiem na Bramę Człuchowską. Po prawej stronie, u zbiegu ulic Człuchowskiej i Szpitalnej, dawny budynek Szkoły Podstawowej Nr 1, pochodzący z 1861r., tj. przed przebudową w 1909r.
Ok. 1909r.

Die Schlochauer - Strasse, jetzt 31 Stycznia - Strasse westlich mit dem Ausblick auf das Schlochauer - Tor. Rechts, an der Ecke der Schlochauer - und Spitalstrasse befindet sich das ehemalige Gebäude der Grundschule Nr. 1, aus dem Jahr 1861, bevor es umgebaut wurde.
Um 1909.

Człuchów Street (31st January Street today) looking west, with a view of Człuchów Tower. On the right, on the corner of Człuchów Street and Hospital Street, the old building housing Primary School No. 1. The building dates from 1861 and was rebuilt in 1909.
About 1909.

71. Męska Szkoła Powszechna po przebudowie w 1909r., obecnie Szkoła Podstawowa Nr 1.
Ok. 1915 r.

Die Knabenschule nach dem Umbau 1909 (jetzt Grundschule Nr. 1).
Um 1915.

The Primary School for Boys after it was rebuilt in 1909. Primary School No. 1 today.
About 1915.

72. Starostwo Powiatowe, ul. Człuchowska 52, obecnie 31 Stycznia; budynek zbudowany w 1876r., skrzydło boczne dobudowane w 1914 r.; wcześniej starostwo mieściło się przy Pl. Jagiellońskim.
Karta pocztowa, 1905r.
Wyd. Reinicke & Rubin, Magdeburg.

Die Kreisstarostei in der Schlochauer - Strasse (jetzt 31 Stycznia - Strasse) wurde 1876 erbaut, der Seitenflügel wurde 1914 dazu gebaut, früher befand er sich am Denkmalplatz.
Ansichtskarte, 1905.
Herausgeber: Reinicke & Rubin, Magdeburg.

The District Starosty at 52, Człuchów Street (31st January Street today), the building was erected in 1876, the side wing was added in 1914. The Starosty was originally situated in Jagellon Square.
Postcard, 1905.
Published by Reinicke and Rubin, Magdeburg.

73. Strażnicy Komisariatu Straży Granicznej w Chojnicach przed gmachem Starostwa. 3.V.1932 r.

Die Wächter des Grenzschutzkommissariats in Chojnice vor dem Starosteigebäude. 3.V.1932.

Chojnice Border Guards in front of the Starosty House. 3 May 1932.

74. Ul. Gdańska, obecnie Kościuszki, od strony Rynku, z widokiem na stary budynek firmy modniarskiej J. Jączyńskiego, istniejący do 1908r.
Ok. 1906r.
Fot. M. Heyn, Chojnice.

Die Danziger - Strasse (jetzt Kościuszki - Strasse) vom Markt aus, Ausblick auf das alte Modenhaus von J. Jączyński, welches bis 1908 existierte.
Um 1906.
Fot. M. Heyn, Chojnice.

Gdańsk Street (Kościuszko Street today) seen from the market place with a view of the old building belonging to J. Jączyński milliner's which existed until 1908.
About 1906.
Photographed by M. Heyn, Chojnice.

75. Ul. Gdańska, obecnie Kościuszki, od strony południowej z widokiem na kościół farny.
1890 r.
Fot. M. Heyn, Chojnice.

Die Danziger - Strasse (jetzt Kościuszki - Strasse) südlich mit dem Ausblick auf die Pfarrkirche.
1890.
Fot. M. Heyn, Chojnice.

Gdańsk Street (Kościuszko Street today) looking south with a view of the parish church.
1890.
Photographed by M. Heyn, Chojnice.

76. Dom mód J. Jączyńskiego przy dawnej ul. Gdańskiej nr 21, w nowym budynku firmy zbudowanym w 1908r. 1924 r.

Das Modenhaus von J. Jączyński in der chemaligen Gdańska - Strasse Nr. 21, im neuen Firmenhaus von 1908. 1924.

J. Jączyński Fashion House at 21, Gdańsk Street, the new building erected in 1908. 1924.

77. Przejazd powózki z wieńcem dożynkowym dawną ul. Gdańską. Z prawej strony - ul. Gdańska 23 - widoczny budynek Powiatowej Komunalnej Kasy Oszczędności przed przebudową inż. J. Ptaszyńskiego w 1938 r. Kasa założona przez Powiatowy Związek Samorządowy Chojnicki w 1881 r., do 1920 r. mieściła się w Starostwie Powiatowym.
Ok. 1935 r.

Die Kutsche mit dem Erntekranz in der ehemaligen Gdańska-Strasse. Rechts (Gdańska -Strasse 23) befindet sich die Kommunale Kreissparkasse vor dem Umbau des Ingenieurs J. Ptaszyński 1938. Die durch den Selbstverwaltungs - Kreisverband in Chojnice 1881 gegründete Kasse befand sich bis 1920 in der Kreisstarostei.
Um 1935.

A wagon with a harvest - home wreath in Gdańsk Street. On the right (23, Gdańsk Street) a building housing the District Savings Bank the building was altered by J. Ptaszyński in 1938 . The bank was founded in 1881 by Chojnice District Independant Union. The district starosty housed the bank until 1920.
About 1935.

78. Plac Wilhelma, obecnie Niepodległości, od strony zachodniej z widokiem na dawną ul. Klasztorną i początek ul. Dworcowej. W środku kompleks kamienic zburzony w 1940 r. wskutek budowy przelotowej Szosy Gdańskiej.
Karta pocztowa, 1914 r.
Fot. M. Heyn, Chojnice.

Wilhelmsplatz (jetzt Niepodległości-Platz) westlich mit dem Ausblick auf die ehemalige Klosterstrasse und den Anfag der Banhofsstrasse. In der Mitte Komplex von Gebäuden, welche 1940 infolge des Baus der Landstrasse „Danziger Chansse" abgerissen wurden.
Ansichtskarte, 1914.
Fot. M. Heyn, Chojnice.

William Square (Independence Square today) looking west, with a view of the old Monastery Street and Station Street. In the centre, a complex of houses pulled down in 1940 to give way to Gdańsk Street, being built at that time.
Postcard, 1914.
Photographed by M. Heyn, Chojnice.

79. Plac Wilhelma, w okresie międzywojennym Królowej Jadwigi, obecnie Niepodległości, od strony południowo-wschodniej z pomnikiem cesarza Wilhelma na cokole. Widoczne atelier fotograficzne Maxa Heyna w kamienicy po północnej stronie placu.
Karta pocztowa, 1914 r.
Fot. M. Heyn, Chojnice.
Wyd. G. Stilke, Berlin.

Wilhelmsplatz, in der Zwischenkriegszeit: Królowej-Jadwigi-Platz, jetzt: Niepodległości-Platz süd-östlich mit dem Kaiser-Wilhelm-Denkmal. Das Fotostudio Max Heyns im Gebaüde nördlich am Platz.
Ansichtskarte, 1914.
Fot. M. Heyn, Chojnice.
Herausgeber: G. Stilke, Berlin.

William Square (between the Wars called Queen Hedwig Square), Independence Square today, looking south - east, with Emperor William's statue standing on a plinth. There is seen Max Heyn photographer's studio situated in one of the houses in the north front of the square.
Postcard, 1914.
Photographed by M. Heyn, Chojnice.

80. Uroczystość odsłonięcia i poświęcenia Pomnika Chrystusa Króla na Placu Królowej Jadwigi, obecnie Niepodległości, w dniu Święta Chrystusa Króla, z udziałem ks. bpa diec. dra Stanisława W. Okoniewskiego. Pomnik usunięty w 1939 r., przechowany przez okres okupacji, powrócił w 1946 r. na dawne miejsce.
25.X.1931 r.
Fot. A. Góralski, Chojnice.

Die Feierlichkeit zur Enthüllung und Einweihung des Christi-Königs-Denkmal am Królowej-Jadwigi-Platz (jetzt Niepodległości Platz) am Königs Christi-Festtag mit der Anteilnahme des Diözese-Bischofs Dr. Stanisław Okoniewski. Das Denkmal wurde 1939 beseitigt, durch die Okkupation aufbewahrt, 1946 wieder an der alten Stelle errichtet.
25.X.1931.
Fot. A. Góralski, Chojnice.

The ceremony of unveiling and consecration of Jesus Christ the King's statue in Hedwig Square (Independence Square today) on Jesus Christ the King Day. There is seen the diocese Bishop, Stanislaus Okoniewski, PhD. The statue removed in 1939, kept in hiding during the Nazi occupation, came back to its old site in 1946.
25 October 1931.
Photographed by A. Góralski, Chojnice.

81. Plac św. Jerzego, na miejscu XIV-wiecznego kościoła św. Jerzego wraz ze szpitalem, spalonego w 1656 r.; widoczna kamienna kolumna z żelaznym krzyżem jest XIX-wieczną, odnowioną wersją wcześniejszej kolumny z figurą św. Jana Nepomucena, ufundowanej w sierpniu 1741 r. przez ks. proboszcza J. Trzebiatowskiego; kolumna zburzona we wrześniu 1939 r.
Karta pocztowa, ok. 1915 r.

Georgsplatz, anstelle der Georgskirche und des Krankenhauses vom XIV. Jh., welche 1656 verbrannt wurden; die Steinsäule mit dem Eisenkreuz stammt aus dem XIX. Jh. und ist eine erneute Version der früheren św. Jan Nepomucen Säule, welche im August 1741 von dem Pfarrer J. Trzebiatowski gestiftet wurde; die Säule wurde im September 1939 zerstört.
Ansichtskarte, um 1915.

St. George Square on the site of the XIVth century St. George's church and hospital, both burnt to the ground in 1656. There is seen a stone column with an iron cross, both dating from the XIXth century. The column is a new version of the old column with St. John Nepomucen's statue founded in August 1741 by J. Trzebiatowski, the parish priest. The column was destroyed in September 1939.
Postcard, about 1915.

82. Nowe ewangelickie Schronisko dla Młodzieży, otwarte w 1906 r.; ul. Dworcowa 50. Obecnie Szkoła Podstawowa nr 3.
Karta pocztowa, ok. 1915 r.
Fot. M. Heyn, Chojnice.

Neue Evangelische Herberge für Jugendliche, eröffnet 1906; Banhofsstrasse 50. Jetzt: die Grundschule Nr. 3.
Ansichtskarte, um 1915.
Fot. M. Heyn, Chojnice.

The Protestant Youth Hostel at 50, Station Street open in 1906. Primary School No. 3 today.
Postcard, about 1915.
Photographed by M. Heyn, Chojnice.

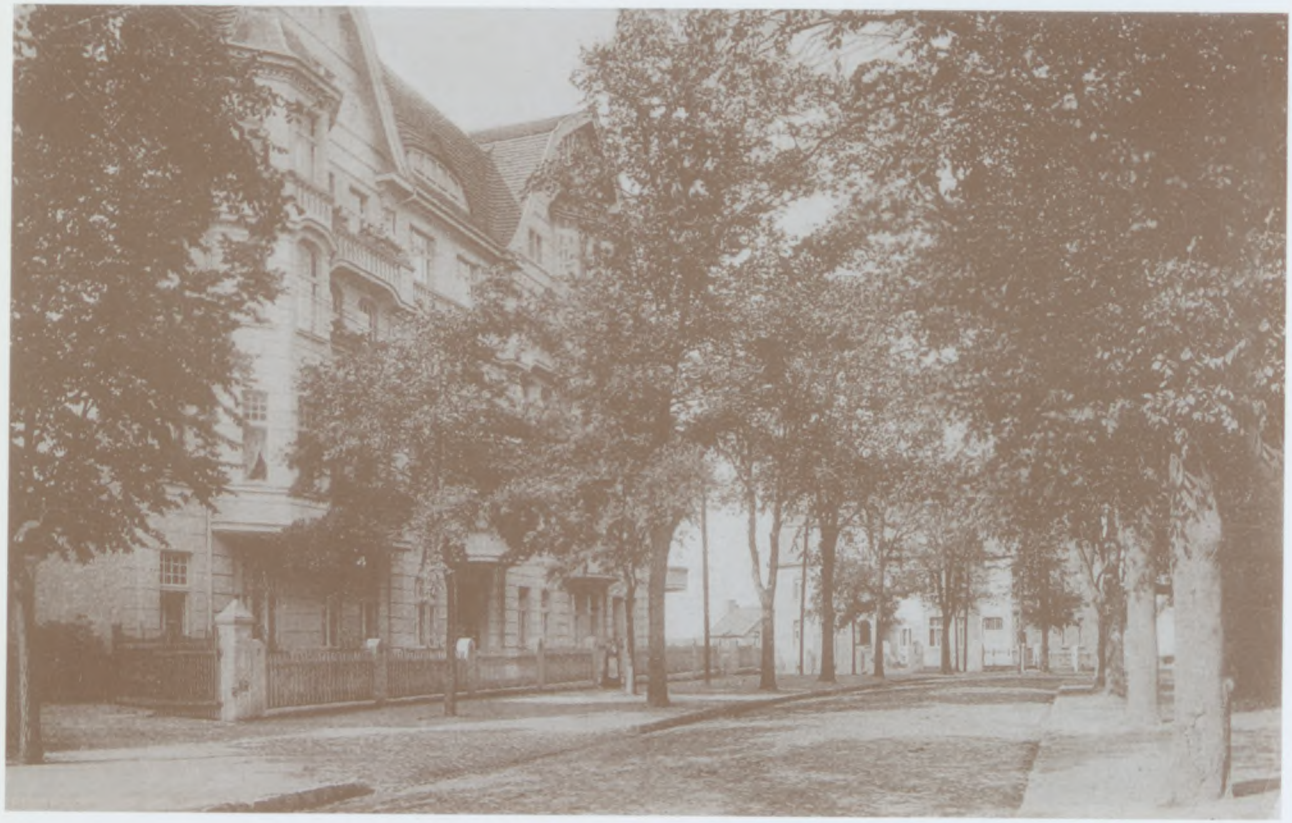

83. Kamienica willowa przy ul. Dworcowej 16/18.
Karta pocztowa, ok. 1915 r.

Das Villenhaus in der Banhofsstrasse 16/18.
Ansichtskarte, um 1915.

A villa at 16/18, Station Street.
Postcard, about 1915.

84. Dworzec kolejowy - widok od strony północno-zachodniej; oddany do użytku 15.IX.1871 r. wraz z uruchomieniem pierwszej linii kolejowej Piła-Chojnice, umożliwiającej połączenie z Berlinem.
Karta pocztowa, ok. 1915 r.
Fot. M. Heyn & Söhne, Chojnice.

Der Bahnhof nordwestlich; seit 15.IX.1871 mit der Eröffnung der ersten Eisenbahnstrecke Piła-Chojnice, Verbindung mit Berlin, zur Verfügung gestellt.
Ansichtskarte, um. 1915.
Fot. M. Heyn & Söhne, Chojnice.

The railway station looking north - west, open on 15 September 1871, together with the opening of the first railway track from Piła to Chojnice, connecting Chojnice with a train service to Berlin.
Postcard, about 1915.
Photographed by M. Heyn & Söhne, Chojnice.

85. Dawny Szpital Powiatowy u zbiegu ulic Żwirki i Wigury oraz Świętopełka, zbudowany w l. 1914-17; w latach międzywojennych siedziba I Batalionu Strzelców. Obecnie Bursa Szkolnictwa Zawodowego.
Karta pocztowa, ok. 1917 r.

Das ehemalige in den Jahren 1914-17 erbaute Kreiskrankenhaus an der Żwirki i Wigury - sowie Świętopełka-Strasse; in der Zwischenkriegszeit war es zum Sitz des I. Schützenbataillons. Heutzutage Wohnheim der Berufsschulen.
Ansichtskarte, um 1917.

The old District Hospital on the corner of Żwirko and Wigura Street and Świętopełk Street, built in 1914-17. Between the Wars there was the I Rifle Battalion seat. A boarding school today.
Postcard, about 1917.

86. Przysięga w I Batalionie Strzelców. I Batalion Strzelców utworzony w marcu 1926 r. z 66 Kaszubskiego Pułku Piechoty im. Marszałka J. Piłsudskiego jako samodzielna jednostka. Mieścił się początkowo w tzw. starych koszarach, zbudowanych w 1786 r. przy ul. Nowe Miasto i gmachach Szpitala Powiatowego; w 1936 r. zajął nowy gmach tzw. czerwonych koszar przy ul. Świętopełka.
1937 r.

Der Schwur im I. Schützenbataillon. Das I. Schützenbataillon in Chojnice ist im März 1926 aus dem 66. Marszałek J. Piłsudski-Infanterieregiment als eine selbständige Einheit entstanden. Der Sitz war zuerst in der s. g. alten Kaserne, welche 1786 an der Nowe Miasto-Strasse und dem Kreiskrankenhaus erbaut wurde; 1936 wurde die Kaserne ins neue Gebäude in der Świętopełka-Strasse s. g. rote Kaserne versetzt.
1937.

The I Rifle Battalion taking the oath. The I Rifle Battalion of Chojnice was founded as an independent army unit in March 1926 and included Marshal J. Pilsudski 66th Kashubian Infantry Regiment. The old barracks, situated in New Town Street built in 1786, and the District Hospital were the original Battalion seat. In 1936 the Battalion moved into their new seat (the so - called red barracks) situated in Świętopełk Street.
1937.

87. Kadra oficerska Batalionu Strzelców na terenie koszar - pokaz siły.
Ok. 1929 r.

Die Offizierskader des Schützenbataillons auf dem Gebiet der Kaserne: Kraftschau.
Um 1929.

The Rifle Battalion officers in the barracks - a fitness show.
About 1929.

88. Bankverein - najstarszy na Pomorzu Bank Spółdzielczy z ograniczoną odpowiedzialnością; powstał w 1859 r., pierwotnie mieścił się przy Rynku nr 3, od 1915 r. przy ul. Młyńskiej 22. Obecnie Urząd Skarbowy.
1934 r.

Bankverein - die älteste Genossenschaftsbank mit der beschränkter Haftung in Pommern ist 1859 entstanden; ursprünglich Markt Nr. 3, seit 1915 die Młyńska-Strasse 22; jetzt: das Finanzamt.
1934.

Bankverein, theoldest Pomeranian co-operative bank Ltd., founded in 1859, originally at 3, Market Place, since 1915 at 22, Mill Street. Tax Office today.
1934.

89. Kolumna Zwycięstwa na Placu Pamięci, obecnie Jagiellońskim; pomnik upamiętniający poległych w wojnie francusko-pruskiej w l. 1870/71, odsłonięty 12.VI.1881 r.
Ok. 1915 r.

Die Siegessäule am Denkmalplatz, jetzt: Jagielloński-Platz; das Denkmal zu Ehren der Gefallenen im französich-preussischen Krieg in den Jahren 1870/71, enthüllt am 12.VI.1881.
Um 1915.

Victory Column in Remembrance Square (Jagellon Square today), a monument to those who died in the French - Prussian War (1870-71), unveiled on 12 June 1881.
About 1915.

90. Pomnik Nieznanego Żołnierza na Placu Jagiellońskim, składający się z kolumny i cokołu z czasów pruskich oraz granitowej płyty z napisem: „Nieznanemu Żołnierzowi poległemu za wolność Ojczyzny 1794-1920", ufundowanej przez prezesa Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół" W. Sicińskiego. Uroczyste odsłonięcie tablicy z okazji Tygodnia Ligi Obrony Powietrznej Państwa.
6.IX.1925 r.

Das Denkmel des Unbekannten Soldaten am Jagielloński-Platz; es gehören hierzu: die Säule, der Sockel aus der preussischen Zeit sowie die Granitplatte mit der Aufschrift: „Dem Unbekannten Soldaten, welcher für die Freiheit der Heimat gefallen ist, 1794-1920". Die Platte wurde von dem Präsidenten der Gymnastik - Gesellschaft „Sokół" W. Siciński gestiftet. Es ist die feierliche Enthüllung der Tafel anlässlich der Woche des Staats-Luftschutzes-Bunds.
6.IX.1925.

The monument of the Unknown Warrior in Jagellon Square, a column, a plinth, both dating from the Prussian times, and a granite plaque with the inscription "To the Unknown Warrior died for the Independence of the Country". The plaque was bought by Mr W. Siciński, the President of the "Falcon" club. A formal unveiling of the plaque on the occasion of the National Air Defence League Week.
6 September 1925.

91. Polskie Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół" przed Pomnikiem Nieznanego Żołnierza na Placu Jagiellońskim. 1930 r.

Polnische Gymnastik-Gesellschaft „Sokół" vor dem Denkmal des Unbekannten Soldaten am Jagielloński-Platz. 1930.

Members of the Polish athletic club called "Falcon" in front of the monument of the Unknown Warrior in Jagellon Square. 1930.

92. Ul. Strzelecka u zbiegu z Bytowską; narożna kamienica z XIX/XX w. zniszczona w marcu 1945 r. Ok. 1915 r.

Die Schützenstrasse an der Ecke mit dem Bütower Chaussee; das Eckhaus vom XIX/XX Jh. wurde im März 1945 zerstört. Um 1915.

A house on the corner of Rifle Street and Bytów Street, dating from the turn of the XIXth century, destroyed in March 1945. About 1915.

93. Klub Kręglarski „Blauen", prawdopodobnie w strzelnicy Bractwa Kurkowego - ul. Strzelecka; na zdjęciu m. in. dr Jan i Kazimierz Łukowicz.
1900 r.
Fot. E. Fischer, Chojnice.

Kegelklub „Der Blauen", warscheinlich im Schützenhaus in der Schützen-Strasse (jetzt Strzelecka-Strasse); auf dem Foto u. a. Dr. Dr. Jan und Kazimierz Łukowicz.
1900.
Fot. E. Fischer, Chojnice.

The "Blauen" Bowling Club, placed most probably in the shooting - gallery of the Rifle Club, Strzelecka Street. In the picture, among others, there are dr Jan and Kazimierz Łukowicz.
1900.
Photographed by E. Fischer, Chojnice.

94. Pomnik Króla Jana III Sobieskiego w Parku Miejskim; obelisk z popiersiem króla w medalionie i tablicą z napisem: „Jan III Sobieski 1674-1696 1683-1933", wzniesiony w 250 rocznicę zwycięstwa pod Wiedniem, w 1933 r. Zniszczony 1. IX.1939 r.
L. 30-te.

Das König-Jan III. Sobieski-Denkmal im Stadtpark mit der Königsbüste in einer Medaille und der Tafel mit der Aufschrift: „Jan III. Sobieski 1674-1696 1683-1933", erbaut zum 250. Jahrestag des Sieges bei Wien (1933), am 1. IX.1939 vernichtet.
Die 30er Jahre.

King John III Sobieski's statue in City Park, an obelisk and the King's bust with a medallion and a plaque with the inscription "John III Sobieski 1674-1696, 1683-1933", the statue erected to commemorate the 250th anniversary of Vienna victory in 1933. Destroyed on 1 September 1939.
The 1930s.

95. Plac zabaw dla dzieci w Parku Miejskim.
L. 30-te.
Fot. A. Góralski, Chojnice.

Spielplatz für Kinder im Stadtpark.
Die 30er Jahre.
Fot. A. Góralski, Chojnice.

A children's playground in City Park.
The 1930 s.
Photographed by A. Góralski, Chojnice.

96. Leśna restauracja „Na wzgórzu Wilhelminy" zw. potocznie „Wileminka" w Parku Miejskim.
Karta pocztowa, 1909 r.
Wyd. H. Boeck, Chojnice.

Waldrestaurant „Wilhelminenhöhe" in Stadtpark.
Ansichtskarte, 1909.
Herausgeber: H. Boeck, Chojnice.

"Wileminka", a forest restaurant in City Park.
Postcard, 1909.
Published by H. Boeck, Chojnice.

97. Widok na Jezioro Charzykowskie, dawniej Łukomie, od strony Chojnic.
Karta pocztowa, 1917 r.
Wyd. G. Stilke, Berlin.

Aussicht auf den Charzykowskie- (Müskendorfer See), früher Łukomie-See von der Richtung Chojnice.
Ansichtskarte, 1917.
Herausgeber: G. Stilke, Berlin.

A view of Charzykowy Lake, originally Łukomie, seen from Chojnice.
Postcard, 1917.
Published by G. Stilke, Berlin.

98. Przystań nad Jeziorem Charzykowskim, regaty Klubu Żeglarskiego Chojnice.
1928 r.
Fot. A. Góralski, Chojnice.

Die Anlegestelle an dem Charzykowskie-See, Regatten des Segelklubs von Chojnice.
1928.
Fot. A. Góralski, Chojnice.

The boat - house on Charzykowy Lake, a yacht race of Chojnice Sailing Club.
1928.
Photographed by A. Góralski, Chojnice.

99. Charzykowy. Otwarcie pierwszego pensjonatu - „Bellevue" Ottona Weilanda; obecni m. in. Wojewoda Pomorski Wiktor Lamot w towarzystwie burmistrza Chojnic dra A. Sobierajczyka, J. Kaletty i J. Kądzieli.
1929 r.
Fot. A. Góralski, Chojnice.

Charzykowy. Die Eröffnung der ersten Pension „Bellevue" Otton Weilands; es sind u. a. der pommersche Wojewode Wiktor Lamot, der Bürgermeister von Chojnice Dr. A. Sobierajczyk, J. Kaletta und J. Kądziela anwesend.
1929.
Fot. A. Góralski, Chojnice.

Charzykowy. Opening of the first boarding house called the "Bellevue", owned by Otton Weiland. There are seen Mr. Wiktor Lamot, the Pomeranian voivode and Mr A. Sobierajczyk, PhD, the mayor of Chojnice, accompanied by Mr J. Kaletta and Mr J. Kądziela.
1929.
Photographed by A. Góralski, Chojnice.

100. Początki zabudowy nad Jeziorem Charzykowskim; od lewej: przystań Klubu Żeglarskiego Chojnice , pensjonat „Bellevue" Ottona Weilanda, zbudowany w 1929 r., wille F. Steinhilbera i T. Jaryny, zbudowane ok. 1930 r.
Ok. 1930 r.
Fot. A. Góralski, Chojnice.

Die ersten Bauten am Charzykowskie-See; von links: die Anlegestelle des Segelklubs von Chojnice, die Pension „Bellevue" Otton Weilands von 1929, Villa von F. Steinhilber und T. Jaryna um 1930.
Um 1930.
Fot. A. Góralski, Chojnice.

The first buildings on Charzykowy Lake. From the left: Chojnice Sailing Club boat - house, the "Bellevue" boarding house built in 1929, owned by Otton Weiland, and two villas owned by F. Steinhilber and T. Jaryna, both built in about 1930.
About 1930.
Photographed by A. Góralski, Chojnice.

SPIS TREŚCI

Wstęp 3-7

Spis autorów i właścicieli zdjęć 8

I. Panoramy i widoki ogólne 10-23, 114

II. Mury miejskie i baszty 26-35
Baszta Kościelna 34, 60, 62
Baszta Szewska 27
Baszta Więzienna 31-32
Baszta Wronia 30
Brama Człuchowska 29-30, 49, 84-86

III. Rynek i Ratusz 38-58, 69
Stary i nowy Ratusz 38-44

IV. Kościoły i kaplice

1 Istniejące

Kościół farny p.w. Ścięcia św. Jana Chrzciciela 60-65,92
Kościół pojezuicki p.w. Zwiastowania NMP 60-63,66-68
Kaplica szpitalna p.w. NSPJ 74

2 Nie istniejące

Kościół p.w. św. Trójcy 39,55,69
Kościół p.w. św. Ducha 70
Kościół poaugustiański 71
Kaplica p.w. Niepokalanego Poczęcia NMP w Domu Mariańskim 77
Synagoga 72

V. Ulice i place 84-112

1 Ulice

Augustyńska 54-55
Człuchowska 49,84-89
Dworcowa 95,98-100
Gdańska 91,94
Gimnazjalna 40
Grobelna 27
Klasztorna 81,95
Młyńska 45,105
Murowa 33
Nowe Miasto 103
Pocztowa 35
Podgórna 47
Ramy 26,31-32
Strzelecka 109
Szpitalna 70,88
Świętopełka 102
Tylny Zaułek 35
Wałowa 28
Żwirki i Wigury 102

2 Place

Jagiellońskí (Pamięci) 106-108
Św. Jerzego 98
Królowej Jadwigi (Wilhelma) 95-97

3 Park Miejski 111-113

VI. Pomniki, figury i tablice pamiątkowe

1 Pomniki

Cesarza Wilhelma 96
Chrystusa Króla 97
Kolumna z Krzyżem 98
Kolumna Zwycięstwa 106
Króla Jana III Sobieskiego 111
Nieznanego Żołnierza 107-108

2 Figury

Anioła Stróża 79
Św. Jana Nepomucena 98

3 Tablica Marszałka Józefa Piłsudskiego 41

VII. Budynki użyteczności publicznej

Apteka Nadworna 51-52
Apteka Radziecka 45-46
Bank Spółdzielczy z o.o. 105
Klub Żeglarski Chojnice 115-117
Dworzec Kolejowy 101
Gimnazjum Państwowe 61,67
Hotel „Engel" 47
Hotel „Priebe" 40, 57-58
Klub Kręglarski 110
Konwikt 71
Koszary I Batalionu Strzelców 102-104
Męska Szkoła Powszechna 70, 87-88
Powiatowa Komunalna Kasa Oszczędności 94
Restauracja „Wileminka" 113
Schronisko dla Młodzieży 99
Starostwo Powiatowe 89-90
Szpital Powiatowy 102
Urząd Pocztowy 46-47
Zakład św. Karola Boromeusza 73-81

VIII. Ważniejsze wydarzenia

Nadanie Sztandaru dla I Batalionu Strzelców 53
Odsłonięcie Pomnika Chrystusa Króla 97
Odsłonięcie Tablicy Pamiątkowej Marszałka Józefa Piłsudskiego 41
Otwarcie I pensjonatu nad J.Charzykowskim 116
Święto 3 Maja 42,48,51-52
Wizyta burmistrzów miast pomorskich 44
Wizyta Prezydenta RP prof. I. Mościckiego 43
Wizyta Prezydenta RP S.Wojciechowskigo 56
50. lecie założenia Zakładu św. Karola Boromeusza 80-81
Spis treści 118-119
Bibliografia 120

BIBLIOGRAFIA

1. Adressbuch der Stadt Konitz, Konitz 1905.
2. Adressbuch der Stadt Konitz für 1906-7, Konitz 1906.
3. Adresy mieszkańców, instytucje, władze i branże północnej części Pomorza, Chojnice - Czersk - Kartuzy..., Grudziądz 1925.
4. Führer und Stadtplan von Konitz und Umgegend, Konitz 1910.
5. Geschichte der Stadt Konitz mit Benutzung ungedruckter Handschriften bearbeitete von Dr August Uppenkamp, Gymnasialdirector, Konitz 1873.
6. Hoffman B., Z historii Gimnazjum Państwowego w Chojnicach, Chojnice 1935.
7. Katalog Zabytków Sztuki w Polsce. t.XI, z. 5, Chojnice, Czersk i okolice, Warszawa 1979.
8. Kądziela J., 50 lat kolebki żeglarstwa polskiego Chojnice - Charzykowy, Chojnice 1972 (maszynopis).
9. Kleiner Führer durch Konitz, Konitz 1908.
10. Kółko Filomatów im. A. Mickiewicza w Chojnicach. Księga Pamiątkowa, Chojnice 1932.
11. Książka adresowa miasta Chojnice, rok 1937, Chojnice 1937.
12. Księga Pamiątkowa Dziesięciolecia Pomorza, Toruń 1930.
13. Look W. , Ostrowski K., Chojnice. Kronika dziejów miasta 1275-1975, Bydgoszcz 1976.
14. Mühlardt J., Aus Konitz vergangen Tagen, Konitz 1915.
15. Pabich F., Mały Leksykon Chojnicki, Chojnice 1987.
16. Scheffs A., Parafialny kościół pojezuicki p.w. Zwiastowania NMP w Chojnicach, Chojnice 1994.
17. Walczyk M., Otton Weiland i jego rola w środowisku żeglarskim Chojnic, Gdańsk 1992 (praca magisterska).
18. Walkusz J., Duchowieństwo katolickie diecezji chełmińskiej 1918-1939, Pelplin 1992.
19. Westpreussen. Ein Handbuch der Heimatkunde für Schule und Haus, Danzig 1906.
20. Wycech Cz., Powiat chojnicki. Ziemia-Ludzie-Przeszłość..., Chojnice 1936.
21. Zakład św. Boromeusza w Chojnicach 1885-1935, Księga Pamiątkowa z okazji 50-lecia założenia, Chojnice 1936.
22. „Dziennik Pomorski", Chojnice, rocznik 1924-1926.
23. Gedenkblatt anlässlich des 75 jährigen Bestehens des Bankvereins, Chojnice 1932.
24. Jednodniówka Jubileuszowa Firmy Dom Mód - J. Jączyński nast. St. Bączkowski, 1887-1937, Chojnice 1937.
25. „Konitzer Tageblatt", Chojnice 1934.
26. „Lud Pomorski", Pismo dla Zachodniego Pomorza, Chojnice 1925.
27. Sprawozdanie Powiatowej Komunalnej Kasy Oszczędności w Chojnicach za rok 1935, Chojnice 1936.
28. Wykaz Firm Polskich w Chojnicach, Chojnice 1936.
29. „Zabory". Czasopismo regionalne Ziemi Zaborskiej, Chojnice 1935-1939.
30. Plan der Stadt Konitz. Aufgenommen im Jahre 1896 durch den Königlichen Katasterlandmesser Jahn Kartirt im Jahre 1897 durch den Königlichen Katasterkontroleur. 1:12000.
31. Plan miasta Chojnic 1926 r., 1:12000.
32. Schmutzwasser-Kanalisation, Plan der Stadt Konitz 1940, 1:12000.

Biblioteka Główna UMK
300044687257

BIBLIOTEKA UNIWERSYTECKA w Toruniu

Biblioteka Główna UMK
300044687257

Biblioteka
Główna
UMK Toruń
1020145